

omgevingsdienst
Haaglanden

Richtlijn soortenmanagement- plannen Zuid-Holland

Versie 2 – Oktober 2023

Richtlijn

soortenmanagement- plannen Zuid-Holland

Versie 2 – Oktober 2023

Colofon

Het doel van deze publicatie is om aanvragers een leidraad te bieden voor het opstellen van een soortenmanagementplan ter verkrijging van een gebiedsgerichte/generieke ontheffing Wet natuurbescherming (onder de Omgevingswet: een omgevingsvergunning voor flora- en fauna-activiteiten) binnen de provincie Zuid-Holland. Het document is daarnaast inzetbaar als leidraad voor de verslaglegging van de benodigde documentatie voor een dergelijke aanvraag bij een soortenmanagementplan. In andere publicaties kan verwezen worden naar deze publicatie onder vermelding van de naam, versienummer en jaartal, Omgevingsdienst Haaglanden.

Contact: vergunningen@odh.nl

Bezoekadres: Zuid-Hollandplein 1, 2596 AW Den Haag

Postadres: Postbus 14060, 2501 GB Den Haag

Inhoud

Inleiding	04
Het Soortenmanagementplan	06
Voor wie is deze richtlijn	06
Reikwijdte SMP	07
Soorten die in aanmerking komen voor ontheffing middels een SMP	07
Procedure SMP	09
Bouwstenen Richtlijn Soortenmanagementplan gebied Zuid-Holland	11
Deel 1: Soortenmanagementplan	13
Ambitie en langetermijnvisie	13
Beschrijving plangebied, actoren en activiteiten	14
Doelsoorten en aanwezige functies	16
Mitigatie- en compensatieplan	17
Monitoringsplan	20
Procesbeschrijving, administratie- en managementplan	22
Deel 2: Basisonderzoek	25
Gebiedsgerichte quickscan (verkenkend onderzoek)	25
Gebiedsbreed soortgericht onderzoek	26
Effectanalyse en (lokale) Svl	29
Deel 3: De ontheffingsaanvraag	31
Verbodsbepalingen	31
Geen andere bevredigende oplossing	32
Wettelijke belangen	32
Waarborging van de Staat van Instandhouding (Svl)	33
Aan te leveren documenten gedurende een SMP	36
Checklisten	40
Deel 1: Het Soortenmanagementplan	40
Deel 2: Basisonderzoek	41
Deel 3: De ontheffingsaanvraag	42
Begrippenlijst	43

Inleiding

Ruimtelijke ontwikkelingen in de bouw- en woonsector nemen steeds meer toe door woningtekorten, het Klimaatakkoord, de noodzaak tot verduurzaming en klimaatbestendig bouwen. Er zijn grote opgaven om woningen te verduurzamen, meer woningen te bouwen en effecten van extreem weer en klimaat problematiek op te voorkomen. Tegelijkertijd komen in de bebouwde gebieden allerlei beschermde en kwetsbare soorten voor, staat biodiversiteit onder grote druk en willen we onze bebouwde omgeving groen en aantrekkelijk houden. We hebben dagelijks te maken met belangen, beleid en wetgeving die elkaar soms in de weg zitten.

Deze ontwikkelingen vragen om een meer gebiedsgerichte en integrale aanpak. Dit kan gedaan worden met een Soortenmanagementplan (hierna: SMP). In een SMP wordt beschreven hoe, op de lange termijn, natuur en biodiversiteit in een gebied op duurzame en proactieve wijze beschermd wordt, terwijl er allerlei activiteiten en ontwikkelingen in hetzelfde gebied plaatsvinden. Het SMP is een managementplan waarin soortbescherming en biodiversiteit integraal geborgd worden binnen de geplande ruimtelijke ontwikkelingen en activiteiten in een gebied. Gezien deze maatschappelijke opgaven heeft de provincie Zuid-Holland de wens om het werken met Soortenmanagementplannen (hierna: SMP's) binnen haar provincie te stimuleren

Met een SMP kan een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb) voor een gebied aangevraagd worden. Het doel van een SMP voor door de Wnb beschermde soorten is het beschermen en in de meeste gevallen ook het versterken van leefgebieden van (beschermde) soorten binnen een gebied. Met een SMP-ontheffing kunnen verschillende (deel)projecten en activiteiten uitgevoerd worden door verschillende partijen in een gebied waar beschermde soorten voorkomen. Deze partijen moeten zich dan allemaal aan het plan houden dat is beschreven in het SMP.

Met deze richtlijn willen wij initiatiefnemers ondersteunen om een goed en volwaardig SMP op te stellen die voldoet aan de (wettelijke) eisen en randvoorwaarden binnen de Wnb om tot een gebiedsgerichte ontheffingsaanvraag te komen. Deze richtlijn Soortenmanagementplan Zuid-Holland geeft initiatiefnemers (bijvoorbeeld gemeenten, grootgrondeigenaren, woningcorporaties en ecologische adviesbureaus) die een SMP in het kader van de Wnb willen opstarten een heldere kapstok, waarin duidelijkheid wordt gegeven over de aspecten waaraan binnenkomende ontheffingsaanvragen Wnb op basis van een SMP getoetst worden. Deze richtlijn is inzetbaar als leidraad voor het opstellen van een SMP.

De begrippenlijst staat weergegeven aan het eind van dit document. Hierin worden de (inhoudelijke) termen die worden gebruikt in deze richtlijn verklaard.

Afwijken van deze richtlijn is mogelijk, mits alle keuzes en methodieken te allen tijde gedegen ecologisch onderbouwd worden. De verschillende stappen moeten navolgbaar en (systematisch en ecologisch) onderbouwd zijn met kennis en documenten op basis van wetenschappelijke literatuur, best beschikbare kennis of aantoonbare ervaringen.

Het Soortenmanagementplan

Het SMP is een managementplan waarin beschreven staat hoe omgegaan wordt met beschermde soorten en biodiversiteit in een gebied waar ook allerlei ruimtelijke ontwikkelingen en activiteiten plaatsvinden. Het SMP bestaat uit verschillende bouwstenen die beschreven en uitgewerkt moeten worden. Deze bouwstenen worden in deze richtlijn uitgelegd en toegelicht. Samengevat betreffen deze bouwstenen:

- **Ambitie en de visie: waar wordt naartoe gewerkt, wat wordt bereikt met het SMP.**
- **Het basisonderzoek: in beeld brengen welke soorten, hoeveel en waar aanwezig zijn.**
- **Mitigatie en compensatieplan: hoe wordt de natuur beschermd.**
- **Monitoringsplan: hoe worden de soorten en maatregelen gemonitord.**
- **Administratie, processen en coördinatie. Hoe wordt dit allemaal gemanaged.**

De ambitie en de visie heeft niet alleen betrekking op de specifieke soorten waarvoor ontheffing aangevraagd wordt. Alle dieren zijn voor hun voortbestaan afhankelijk van een gezonde biodiversiteit in hun leefgebied. Daarom maakt de algemene biodiversiteit in een gebied altijd onderdeel uit van een SMP. Voor het opstellen van een SMP wordt eerst, middels een gebiedsdekkend veldonderzoek, in kaart gebracht welke soorten in het gebied voorkomen en waar deze voorkomen.

Het uitgangspunt van het SMP is de opgestelde visie en ambitie en het basisonderzoek (nulmeting). In het SMP wordt een concreet plan uitgewerkt hoe het leefgebied van de aanwezige soorten beschermd wordt en de opgestelde doelen bereikt gaan worden. Vanwege het gebiedsgerichte karakter ligt de nadruk van een SMP op het behoud en versterken van aanwezige populaties (kolonies) en hun leefgebieden. Dit houdt in dat er niet alleen voldoende verblijf- en nestplaatsen aanwezig moeten zijn, maar ook de gebieden waar ze jagen, rusten, drinken, voortplanten en de verbindingroutes waar de soorten gebruik van maken op orde moeten zijn. Hiervoor is de biodiversiteit van belang: er wordt gekeken naar het complete leefgebied, zowel de kwaliteit als de kwantiteit. In het mitigatie- en compensatieplan wordt beschreven hoe dit in de praktijk uitgevoerd wordt. Door middel van het nemen van maatregelen voor, tijdens en na werkzaamheden en activiteiten moet worden voorkomen dat soorten verwijderd, gedood of verwond worden, dat ze altijd voldoende geschikte nest- en verblijfplaatsen hebben en hun leefgebied beschermd (of verbeterd) wordt.

In het monitoringsplan wordt beschreven hoe een vinger aan de pols gehouden wordt. Worden de beoogde doelen gehaald, werken de verschillende maatregelen en hoe bewegen de aanwezige soorten zich door het gebied. Veel dieren zitten immers niet stil. Door natuurlijk gedrag, of door uitgevoerde werkzaamheden, kunnen dieren binnen een gebied verplaatsen. Door de monitoring worden deze ontwikkelingen in kaart gebracht. Daarnaast geeft monitoring inzicht in de ontwikkeling van populaties. Door gebruik te maken van standaard monitoringsmethodieken kunnen resultaten ook vergeleken worden met andere gebieden in Nederland. Tot slot is de administratie en coördinatie van een SMP van groot belang. Gedurende het SMP moet vastgelegd en bijgehouden worden waar, welke maatregelen genomen zijn, waar beschermde soorten aanwezig zijn en wie waar aan het werk gaat. In een SMP-gebied zijn vaak meerdere partijen actief. Deze moeten onder het SMP hun activiteiten op elkaar afstemmen om cumulatieve voorkomen en fasering mogelijk te maken.

Voor wie is deze richtlijn

Deze richtlijn is opgesteld voor de inhoudelijk deskundigen die werkzaam zijn aan het SMP en/of de bijbehorende ontheffingsaanvraag. Dit betreffen onder andere de opstellers (ecologische adviesbureaus) en initiatiefnemers van SMP's. Het doel van de richtlijn is om handvatten te bieden bij het aanvragen van een ontheffing op basis van een SMP.

In deze richtlijn staan de benodigde documenten, minimale eisen en randvoorwaarden beschreven die in het SMP en/of de bijbehorende ontheffingsaanvraag uitgewerkt moeten worden. Dit betreft in veel gevallen specialistische kennis en informatie. Betrek daarom een (stads)ecoloog en eventueel een juridisch deskundige voor het juist

interpreteren en toepassen van deze richtlijn. Hiernaast wordt in de richtlijn de procedure beschreven die bij het aanvragen van een SMP wordt doorlopen. Tot slot worden ecologische en juridisch inhoudelijke aandachtspunten voor het opstellen van een SMP en het aanvragen van een ontheffing met een SMP omschreven.

Reikwijdte SMP

Een SMP is flexibel inzetbaar en geschikt voor een scala aan activiteiten, werkzaamheden, gebieden en soorten. SMP's kunnen voor bebouwde gebieden opgesteld worden, maar ook voor buitengebied. In het SMP wordt een volledig beeld gegeven van de voorkomende soorten, activiteiten, werkzaamheden en de benodigde maatregelen die onder het SMP uitgevoerd worden. Voor het aanvragen van een ontheffing op basis van een SMP geldt de voorwaarde dat dit plan van toepassing is op een aaneengesloten gebied waarin de komende jaren (verschillende) deelprojecten of ingrepen zullen plaatsvinden die van invloed zijn op de aanwezige, beschermde soorten.

Soorten die in aanmerking komen voor ontheffing middels een SMP

Een SMP is flexibel inzetbaar en geschikt voor een divers scala aan soorten. Houd er rekening mee dat het altijd gaat om de proactieve bescherming van het totale leefgebied (netwerk) van een soort binnen een aaneengesloten gebied.

Met een SMP kan in beginsel voor alle, door de Wet natuurbescherming beschermde, soorten onder artikel 3.1, 3.5 en 3.10 een ontheffing worden aangevraagd, mits wordt voldaan aan de wettelijke randvoorwaarden. Voor een aantal soorten en/of soortgroepen zijn er diverse aandachtspunten waar rekening mee moet worden gehouden.

Vleermuizen

Voor zowel de gewone dwergvleermuis als de ruige dwergvleermuis is een gebiedsbrede aanpak van essentieel belang, waar bij de focus ligt op het duurzaam behouden van hun functionele leefgebieden. Voor deze soorten zijn, voor verschillende functies, bewezen effectieve mitigerende en compenserende maatregelen bekend. Het is echter van groot belang om bij deze maatregelen rekening te houden met kwetsbare functies, zoals kraam- en massawinterverblijfplaatsen. Daarnaast is er voldoende kennis beschikbaar over het voorkomen en de verspreiding van deze soorten in Zuid-Holland. Het is daarom gerechtvaardigd om de gebiedsgerichte aanpak van een SMP (onder voorwaarden), onder bepaalde voorwaarden, toe te passen op deze soorten.

Naast de ruige dwergvleermuis en de gewone dwergvleermuis zijn ook andere vleermuissoorten gebaat bij een gebiedsbrede aanpak met aandacht voor de algehele kwaliteit van het leefgebied. Er zijn echter complicerende factoren die in overweging moeten worden genomen bij deze soorten, namelijk:

- **Tot op heden zijn er geen bewezen effectieve maatregelen bekend voor (functies van) de soort ;**
- **Deze soorten zijn zeldzaam of kwetsbaar;**
- **Het waarnemen van de soorten of het vinden van de verblijfplaatsen is lastig. Met als gevolg onzekerheid en aanzienlijke onderzoeksinspanning . Dit brengt ook het risico met zich mee dat de soort binnen een SMP-gebied over het hoofd wordt gezien of onderschat.**

Complicerende factoren zijn van toepassing op vleermuissoorten zoals de laatvlieger, meervleermuis, watervleermuis, baardvleermuis, kleine dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis en de gewone grootoorvleermuis. Een opeenstapeling van verschillende onzekerheden in het onderzoek en in de maatregelen met betrekking tot deze soorten vormen geen solide basis voor een standaard aanpak binnen een SMP. Een SMP biedt echter ook kansen om juist meer kennis op te doen over deze soorten en hun leefgebieden te versterken.

Om deze soorten op te nemen in een gebiedsgerichte ontheffing, middels een SMP, is maatwerk noodzakelijk op het gebied van onderzoek, mitigatie, compensatie en monitoring. Dit betekent dat voor deze soorten een zorgvuldig plan moeten worden opgesteld. Het is hierbij belangrijk om altijd de kansen, risico's en beperkingen van een gebiedsgerichte aanpak voor de soort en/of populatie goed in kaart te brengen. Dit omvat ook een plan van aanpak waarin ecologisch wordt gemotiveerd en beschreven op welke wijze hiermee wordt omgegaan.

Categorie 5 jaarrond beschermde nesten van vogels

Let op: voor het vernietigen, wegnemen of aantasten van nesten van vogelsoorten buiten het broedseizoen die vallen onder categorie 5 van de richtlijn 'Lijst jaarrond beschermde nesten' van RVO geldt voor Zuid-Holland het volgende:

“Voor soorten van Categorie 5, waarbij sprake is van een provinciale negatieve broedvogeltrend¹ welke (1) afhankelijk zijn van nestplaatsen in gebouwen of (2) waar het kritische koloniebroeders betreft die hoge eisen stellen aan hun nestlocatie en waarvoor geen direct geschikte alternatieven beschikbaar zijn gelijk in aard, omvang en kwaliteit achten wij dat er sprake is van zwaarwegende feiten en omstandigheden om jaarrond bescherming te rechtvaardigen.”

In veel gevallen is voor grootschalige activiteiten in gebieden waar categorie 5 soorten zoals de spreeuw of huiszwaluw aanwezig zijn, tevens een ontheffing Wet natuurbescherming vereist.

Vestiging van nieuwe soorten of functies

Wanneer er tijdens de looptijd van een SMP nieuwe soorten of functies zich vestigen die niet zijn opgenomen in het oorspronkelijke SMP, zijn er twee mogelijkheden. In dat geval moet voor het betreffende deelproject of het reguliere traject worden gevolgd of moeten de nieuwe soorten en functies worden toegevoegd aan het SMP via een wijzigingsverzoek van de SMP-ontheffing voordat de werkzaamheden mogen plaatsvinden. Waarbij rekening wordt gehouden met de effecten op de nieuwe soorten.

¹ Bijvoorbeeld de trend van de spreeuw als broedvogel in Zuid-Holland is slecht, met een significante afname van mogelijk 5% per jaar sinds 1990 (bron: Meetnet Broedvogels, SOVON).

Procedure SMP

Om de procedure van het opstellen en indienen van een SMP in het kader van de Wnb soepel te laten verlopen, adviseren wij om in een vroeg stadium een vooroverleg aan te vragen bij Omgevingsdienst Haaglanden. In onderstaande 'Afbeelding 1' vindt u een globaal overzicht van de mogelijkheden, de te nemen stappen en acties die doorlopen moeten worden voor het aanvragen van een ontheffing op basis van een SMP.

Plan van aanpak SMP en ontheffingsaanvraag

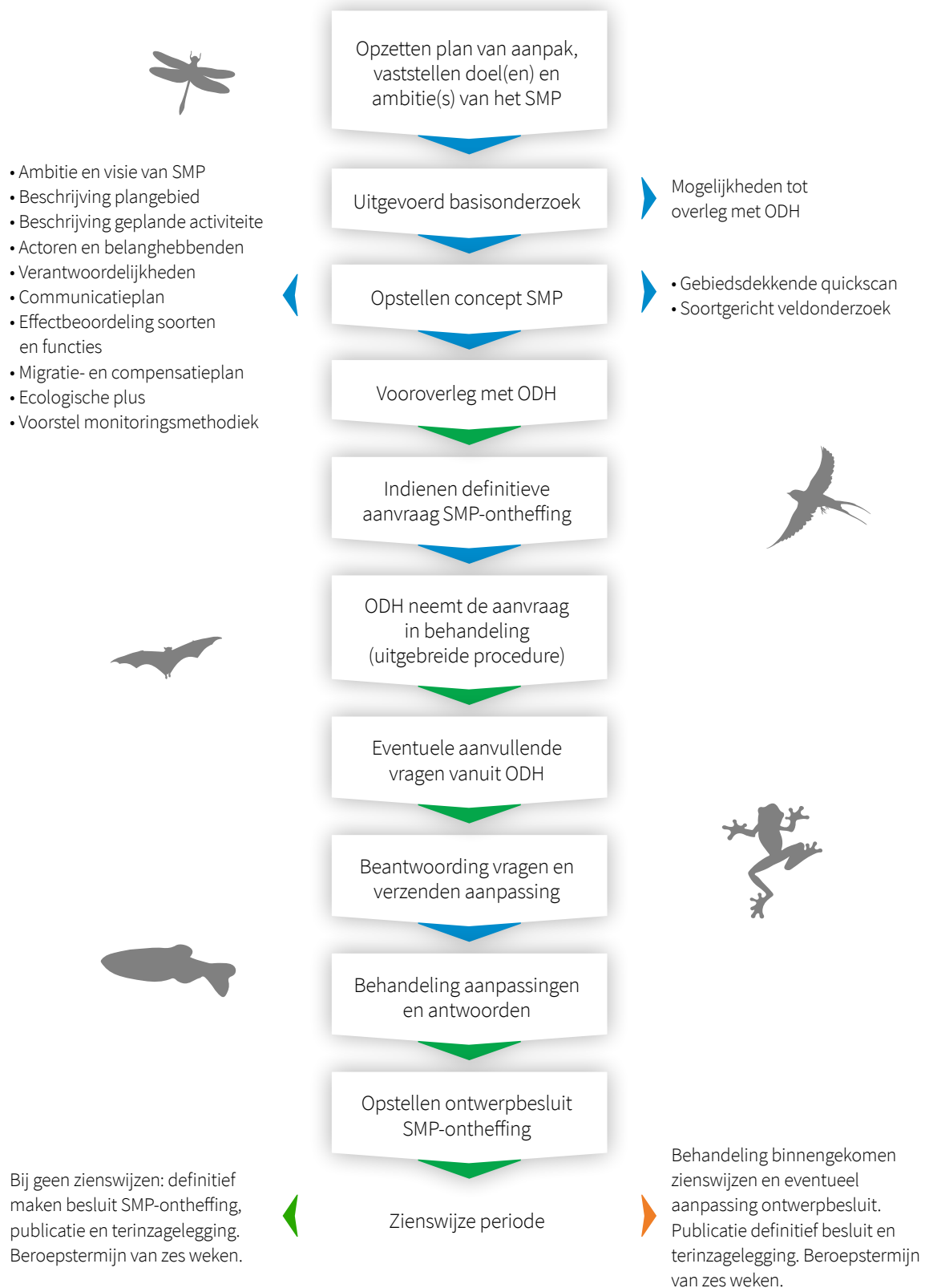
Stap 1: Opzetten Plan van Aanpak

- Stel het doel en ambitie van het SMP op. Beschrijf waar, op lange termijn, naartoe gewerkt gaat worden met het SMP.
- Hoe wordt het SMP gefinancierd? Zijn er andere belanghebbenden (woningcorporatie, gemeente, VvE's) die kunnen profiteren en bijdragen aan een gezamenlijk SMP?
- Breng het plangebied in beeld en welke activiteiten, ingrepen en werkzaamheden de komende jaren gaan plaatsvinden.
- Verdeel verantwoordelijkheden en taken, zowel voor het opstellen van het SMP als het werken met het SMP. Hoe gaat coördinatie en administratie plaatsvinden?
- Schakel een ecologisch adviesbureau in.

Overlegmomenten kunnen in principe op ieder moment aangevraagd worden bij de Omgevingsdienst Haaglanden (hierna: ODH). Aanbevolen wordt om in ieder geval voor start van de ecologische onderzoeken en tijdens het opstellen van een concept SMP vooroverleg te voeren met de ODH. Door tijdens het proces meerdere contactmomenten te onderhouden en overleg te plegen, wordt de latere procedure aanmerkelijk versoepeld en versneld.

Na het indienen van een definitieve ontheffingsaanvraag neemt ODH deze in behandeling en worden er mogelijk nog aanvullende vragen gesteld. Dit is afhankelijk van het doorlopen voortraject met overlegmomenten tussen initiatiefnemer en ODH. ODH stelt een concept van het ontwerpbesluit op dat, voordat het daadwerkelijke ontwerpbesluit wordt gepubliceerd, wordt besproken. Dit overleg vindt plaats met alle partijen, inclusief de handhavingsinstantie en Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (hierna: OZHZ).

Zo komt een ontheffing op basis van een SMP tot stand

Afbeelding 1: Procedure aanvraag ontheffing op basis van een SMP. Blauw: actie aanvrager; Groen: actie ODH; Oranje: actie ODH en termijn terinzagelegging. Ontheffing kan gelezen worden als 'omgevingsvergunning voor flora- en fauna-activiteiten'.

Bouwstenen Richtlijn Soortenmanagementplan gebied Zuid-Holland

Een ontheffingsaanvraag op basis van een SMP bestaat feitelijk uit diverse bouwstenen. Deze betreffen:

- Het Soortenmanagementplan;
- Het basisonderzoek (nulmeting): de onderzoeken die aan de basis van het soortenmanagementplan liggen;
- De ontheffingsaanvraag met de benodigde achterliggende inhoudelijke informatie en juridische onderbouwing (documenten) die noodzakelijk zijn voor de toetsing aan de Wnb.

In de volgende hoofdstukken worden de drie bouwstenen verder toegelicht. In deze toelichting wordt een overzicht gegeven van de verschillende aspecten die daarbij aangeleverd moeten worden. Daarnaast wordt in de toelichting ook vakinhoudelijk ingegaan op randvoorwaarden en eisen waar onderbouwingen, onderzoeken en rapportages aan moeten voldoen voor een kansrijke ontheffingsaanvraag. Deze toelichtingen zijn dan ook met name bedoeld voor de vakinhoudelijke specialisten.

In de **bijlagen (deel 1 tot en met 3)** staan tabellen met een overzicht van de verschillende bouwstenen en de bijbehorende aspecten die moeten worden beschreven in de gebiedsgerichte ontheffingsaanvraag volgens de Wnb. Deze tabellen kunnen worden gebruikt als checklist bij het indienen van een ontheffingsaanvraag op basis van een SMP.

Deel 1

Soortenmanagementplan

Een SMP is een managementplan voor een aaneengesloten gebied waar diverse activiteiten en ontwikkelingen gepland zijn. In dit plan wordt beschreven hoe gedurende een langere periode met de aanwezige (beschermde) soorten en hun leefgebied wordt omgegaan. Met het SMP kan een ontheffing Wnb voor het betreffende gebied aangevraagd worden. Om deze ontheffing te verkrijgen dienen een aantal componenten te worden beschreven in het SMP. Deze componenten omvatten:

- de ambitie en langetermijnvisie;
- een beschrijving van het plangebied, actoren en activiteiten;
- de aanwezige doelsoorten en hun leefgebied;
- het mitigatie- en compensatieplan;
- een monitoringsplan;
- een procesbeschrijving, administratie-, communicatie- en managementplan.

Ambitie en langetermijnvisie

In het hoofdstuk ambitie en langetermijnvisie van het SMP wordt omschreven wat, per soort, het beoogde doel is en op welke wijze het SMP hieraan bijdraagt. Er wordt een toekomstbeeld geschetst voor de soorten en hun leefgebieden in het betreffende gebied in relatie met de geplande activiteiten en ontwikkelingen.

Bij de aanvraag voor een SMP-ontheffing zijn de wettelijke belangen ‘ter bescherming van flora of fauna’ (artikel 3.3, vierde lid, van de Wnb) en ‘in het belang van de van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats’ (artikel 3.8, vijfde lid, van de Wnb) belangrijke factoren (zie ook deel 3 van deze richtlijn). Om deze belangen goed te onderbouwen en de lokale Staat van Instandhouding (hierna: Svl) van soorten op lange termijn te waarborgen is het bepalen van een duidelijke visie en ambitie op het gebied van duurzame soortbescherming binnen een gebied onmisbaar.

Benadruk de kracht van gebiedsgerichte benadering voor de soorten

De langetermijnvisie en de grootschaligheid van SMP's, in combinatie met effectieve stimulans en voorlichting van bijvoorbeeld de gemeente, en de verplichting om natuurinclusief te bouwen en in te richten, bieden op de langer termijn kansen voor de aanwezige(beschermde) soorten en populaties. Het basisonderzoek (zie deel 2 van de richtlijn) heeft in kaart gebracht welke soorten en functies binnen een gebied aanwezig zijn, wat de potentiële effecten van geplande activiteiten en ontwikkelingen zijn, welke knelpunten zich voordoen en welke voordelen werken volgens een SMP met zich meebrengt. Met de aanwezige kennis van het gebied in combinatie met een gebiedsgerichte, integrale benadering kan ingezet worden op onder andere:

- het versterken van netwerken van (beschermde) soorten binnen een aaneengesloten gebied;
- het versterken van de algehele biodiversiteit binnen het gebied;
- het verbinden van geïsoleerde kolonies met bijvoorbeeld andere kolonies door de realisatie van nieuw leefgebied;
- het oplossen van knelpunten;
- het op grootschalig natuurinclusief bouwen en verbouwen binnen projecten.

Hierdoor kan een SMP een grote bijdrage leveren aan een efficiënte wijze van omgaan met (beschermde) soorten in relatie tot geplande activiteiten, waarbij zowel de soorten en de activiteiten winst behalen. Een SMP kan zodoende een concrete uitwerking zijn van (gemeentelijk) beleid of maatschappelijk verantwoord ondernemen, door invulling te geven aan de doelstelling om de biodiversiteit te versterken.

Beschrijven van ambities

Het ambitieniveau kan op meerdere wijzen beschreven worden. Dit betreft onder andere:

- ambitieniveau per soort(groep);
- ambitieniveau gericht op het versterken van natuurwaarden/biodiversiteit binnen het gebied;
- ambitieniveau gericht op natuurinclusief (ver)bouwen en inrichten.

Het één sluit het ander niet uit. In de praktijk blijkt vaak dat er sommige ambities overlappen en elkaar kunnen versterken. In een SMP kunnen meerdere ambities een rol spelen, mede afhankelijk van de omgeving en geplande activiteiten en soorten waarop het SMP ziet. Onderstaand een korte toelichting van de ambitieniveaus.

Ambitieniveau per soort(groep)

Bij het ambitieniveau per soort(groep) wordt beschreven wat het beoogde doel is voor een bepaalde (beschermde) soort of soortgroep in het SMP. Hierbij kan gedacht worden aan het vergroten van het aantal (individuele in) kolonies, het aantal broedparen en/of het aantal individuen in een gebied.

Ambitieniveau natuurwaarden/biodiversiteit

SMP's spelen een belangrijke rol in het verbeteren van bestaande natuurwaarden en biodiversiteit. In veel gevallen zijn aanwezige natuurwaarden en biodiversiteit onlosmakelijk met elkaar verbonden en doorslaggevend voor een robuust en duurzaam ecologisch netwerk in het betreffende gebied. Vanwege de grootschaligheid van en vaak integrale aanpak bieden SMP's juist kansen voor het verbeteren van natuurwaarden en biodiversiteit in een gebied, waardoor op de lange termijn duurzame instandhouding gewaarborgd kan worden voor aanwezige soorten.

Belangrijke aspecten die hiermee samenhangen, omvatten het vergroten van biodiversiteit, het versterken van netwerken en het verbeteren van zowel de kwaliteit als de kwantiteit van het leefgebied. Zoals het zorgen voor voldoende beschutting of insect aantrekkende beplanting.

Ambitieniveau natuurinclusief (ver)bouwen en inrichten

Het ambitieniveau van een SMP kan gericht zijn op het implementeren en standaardiseren van natuurinclusief (ver)bouwen en inrichten. Dit omvat onder andere de verplichting om natuurinclusief te bouwen/verbouwen, ook bij gebouwen die in hun huidige staat minder geschikt zijn voor (beschermde) soorten. Hierbij is niet alleen de kwantiteit van voorzieningen, maar ook de inrichting van de omgeving en de variatie en spreiding van de natuurinclusieve maatregelen. Dit betreft zowel de kwaliteit van deze maatregelen, zoals inbouwvoorzieningen voor vleermuizen, als de relatie met de huidige situatie.

Beschrijving plangebied, actoren en activiteiten

In het SMP moet duidelijk worden beschreven wat het plangebied is van het SMP, voor welke ingrepen en activiteiten de ontheffing wordt aangevraagd en wie met het SMP gaan werken. Het toevoegen van duidelijk en overzichtelijk (interactief) kaartmateriaal en overzichtstabellen is hierbij noodzakelijk. In het SMP moeten in ieder geval de volgende punten opgenomen worden:

- De begrenzing van en algemene informatie over het SMP-gebied,
- Een omschrijving van de geplande activiteiten en werkzaamheden die onder de ontheffing vallen,
- Actoren en belanghebbenden van het SMP met een verduidelijking van verantwoordelijkheden en rollen,
- Een uitwerking/ecologische onderbouwing van de aanwezige (beschermde) soorten en functies en interpretatie naar aanwezige netwerk(en),
- De wettelijke belangen, alternatieventoets en onderbouwingen.

Geplande activiteiten en/of werkzaamheden

Alleen activiteiten en werkzaamheden die zijn opgenomen in een verleende ontheffing mogen worden uitgevoerd onder de betreffende ontheffing. Bij de ontheffingsaanvraag is het daarom van belang dat de geplande werkzaamheden zo volledig mogelijk beschreven zijn. Zaken zoals: de verschillende vormen van isolatie en verduurzaming die onder de ontheffing uitgevoerd worden, welke onderhoudswerkzaamheden en een lijst van eventuele verbouwingen die onder de ontheffing vallen, dienen genoemd te worden. Het is hierbij belangrijk dat de gebruikte termen en definities helder zijn. Denk hierbij ook aan het materieel dat gebruikt wordt (bijv. kraanmachine, hoogwerker, steiger) om de werkzaamheden uit te voeren. Benoem ook bijkomende acties zoals het verwijderen van groen in tuinen en gevelgroen bij werkzaamheden aan bebouwing. Dit om te voorkomen dat tijdens de uitvoeringsfase blijkt dat sommige werkzaamheden niet onder de ontheffing vallen, maar wel tot overtreding van de Wnb zouden leiden.

Verantwoordelijkheden en actoren

Een SMP richt zich op grotere gebieden waarin vaak meerdere actoren en belanghebbenden betrokken zijn bij de implementatie van het SMP en de bijbehorende ontheffing. Vanwege de complexiteit en omvang is het belangrijk dat in het SMP duidelijk beschreven wordt welke partijen, wanneer en voor welke activiteiten verantwoordelijk zijn. De ontheffinghouder blijft te allen tijde eindverantwoordelijk. Het is mogelijk om met één SMP meerdere ontheffingen aan te vragen, maar elke partij blijft verantwoordelijk voor de naleving van zijn eigen ontheffing. Het is echter belangrijk om ervoor te zorgen dat de afstemming (o.a. fasering van werkzaamheden) en communicatielijnen duidelijk afgestemd en vastgelegd zijn. In gevallen waarin meerdere partijen afzonderlijke ontheffingen hebben, is het raadzaam om een gezamenlijke coördinator aan te stellen voor de uitvoeringsfase van het SMP.

De actoren die een ontheffing kunnen aanvragen met behulp van een SMP zijn partijen die zeggenschap en verantwoordelijkheid hebben over plangebieden, waarvoor een gebiedsgerichte aanpak geschikt is. Dit betreft actoren zoals:

- gemeenten;
- waterschappen;
- woningcorporaties;
- projectontwikkelaars.

Voorwaarde hierbij is dat altijd het volledige functionele leefgebied van de soorten met het SMP geborgd moet zijn. Dit betreft niet alleen nest- en verblijfplaatsen, maar ook de functionele omgeving (groen, water, verbindingen).

Vanwege de grootschaligheid en de gebiedsgerichte aanpak voor de bescherming van bedreigde diersoorten wordt aanbevolen dat de gemeente waarin het SMP-gebied is gelegen, altijd betrokken is bij een SMP en bij voorkeur ontheffinghouder/initiatiefnemer is. Andere belanghebbenden, zoals particulieren en bedrijven, kunnen hierbij aansluiten. De ontheffinghouder dient de ontheffing (incl. specifieke verantwoordelijkheden en randvoorwaarden) door te machtigen aan de gebruikers ervan. In het SMP moet expliciet worden beschreven hoe de ontheffinghouder, als hoofdverantwoordelijke voor de naleving van de ontheffing, gaat borgen dat de actoren die gebruik maken van de ontheffing deze ook zullen naleven. Dit kan worden bereikt door overeenkomsten te sluiten met deze partijen en criteria op te stellen waaraan zij moeten voldoen om van de ontheffing gebruik te mogen maken. Omdat in de praktijk partijen vaak in hetzelfde gebied ecologische onderzoeken laten uitvoeren voor reguliere ontheffingen, biedt een SMP een uitgelezen kans om deze onderzoeken gezamenlijk uit te voeren en de kosten hiervoor gezamenlijk te dragen.

Particuliere projecten

Voor veel particuliere projecten, zoals na-isolatie van woningen, geldt dat deze zonder de vereiste ontheffing worden uitgevoerd. Dit komt doordat veel projecten geen omgevingsvergunning voor bouwactiviteiten vereisen en zich buiten de publieke aandacht afspelen. Daarnaast speelt onbekendheid met de Wnb, de hoge kosten van het verkrijgen van een ontheffing in vergelijking met verbouwingskosten, en het gebrek aan ecologische

adviesbureaus een rol. Steeds meer gemeenten proberen een oplossing te bieden, zowel als actor in de actieve soortenbescherming als uitvoerder van gemeentelijk biodiversiteitsbeleid. Gemeenten kunnen particulieren de mogelijkheid bieden om van de SMP-ontheffing gebruik te maken als de gemeente zelf ontheffinghouder is. De gemeente heeft hierin een begeleidende en informerende rol richting de particuliere initiatiefnemers. Deze stappen moeten in het SMP verder worden uitgewerkt, bijvoorbeeld in de vorm van een stroomschema.

Indien de voorgenomen werkzaamheden van de particulier (mogelijk) invloed hebben op een functie die van cruciaal belang is voor de instandhouding van een lokale kolonie of soort, is grootschalige ecologische begeleiding, mitigatie en compensatie noodzakelijk. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer er kraam- of massawinterverblijfplaats van vleermuizen aanwezigheid zijn, er soorten met een ongunstige Svl voorkomen, er soorten en functies zijn waarvoor geen effectieve maatregelen bekend zijn, of wanneer er substantiële delen van kolonies huismussen of gierzwaluwen aanwezig zijn. Het SMP moet beschrijven hoe hiermee omgegaan wordt en op welke wijze en door wie de betreffende particulier in deze maatwerkgevallen begeleid wordt.

Hierbij kan gedacht worden aan een meldplicht van de particulier bij de betreffende gemeente en het juridisch vastleggen dat de werkzaamheden uitgevoerd moeten worden conform het daarvoor geldende ecologische werkprotocol en het opnemen van een verplichting dat de geplande ingreep natuurinclusief uitgevoerd dient te worden.

Doelsoorten en aanwezige functies

Voorafgaand aan het opstellen van het SMP is een volledig basisonderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid en verspreiding van (beschermde) soorten en hun functies. Zie [deel 2](#) van de richtlijn voor de randvoorwaarden en aandachtspunten voor dit basisonderzoek.

In het SMP moet een samenvatting worden opgenomen van de belangrijkste conclusies en waarnemingen uit het basisonderzoek. Hierbij moeten de volgende aspecten worden belicht:

- identificatie van de aanwezige soorten en hun functies in het plangebied, inclusief hun locaties;
- een indicatie van de omvang van de lokale populatie van deze aanwezige soorten;
- de identificatie van knelpunten die van invloed zijn op de lokale populatie;
- een beoordeling van de effecten van de geplande activiteiten op de lokale populaties, zowel positief als negatief

Het werken met interactief kaartmateriaal waarin de verspreiding, belangrijke functies en dragende structuren van de aanwezige (beschermde) soorten weergegeven worden is in de meeste gevallen noodzakelijk. Door diverse kaartlagen samen te voegen met de voorgenomen activiteiten, kunnen effecten en knelpunten op aanwezige functies en netwerken inzichtelijker worden. Deze kaartlagen bestaan bijvoorbeeld uit het te verduurzamen woningbestand van een woningcorporatie, geplande werkzaamheden aan groenstructuren en nieuwbouwplannen. Houd hierbij rekening met verhuis- en migratiegedrag van de aanwezige (beschermde) soorten.

Het werken met interactieve kaartlagen geeft inzicht in verschillende aspecten:

- gebiedsgebruik (verspreiding) van de soort binnen een SMP-gebied;
- netwerken, verbindingen en belangrijke functies van lokale populaties,
- overlap van de geplande activiteiten (woningbestand) met deze netwerken en verspreiding van de soorten,
- kansen en knelpunten voor de lokale populaties,
- op termijn kan ook verhuisgedrag hiermee in beeld gebracht worden.

Mitigatie- en compensatieplan

In het mitigatie- en compensatieplan wordt beschreven op welke wijze de doelstellingen en ambities van het SMP worden gerealiseerd, en welke maatregelen en stappen worden genomen om overtredingen van de Wnb met betrekking tot de aanwezige beschermde soorten zoveel mogelijk te voorkomen en te verzachten.

SMP's hebben als hoofddoel het behouden en versterken van netwerken, leefgebieden en lokale populaties. Dit betekent dat er gewerkt moet worden aan het versterken (kwantitatief en kwalitatief) van een netwerk van verblijfplaatsen, leefgebied, voedsel en verbindend habitat binnen het SMP-gebied. Om dit praktisch uit te voeren is het noodzakelijk om in het SMP een overzichtelijk mitigatie- en compensatieplan op te nemen dat de randvoorwaarden en uitgangspunten beschrijft voor natuurinclusieve bouwprojecten en de inrichting van openbare ruimte en groengebieden.

Mitigatie en compensatie van verblijfplaatsen en leefgebied

Bij de mitigatie en compensatie van verblijfplaatsen en leefgebied moet voldoende variatie aangeboden worden. Dat kan onder andere zijn: variatie in type verblijfplaats, oriëntatie, spreiding, clustering etc. Hierbij moet ook de functionele leefomgeving, die bepalend is voor de kwaliteit van de functie, worden meegenomen. De functionele leefomgeving is afhankelijk van de soort en functie, maar omvat onder andere: aanwezigheid (en bereikbaarheid) van foerageergebied, beschutting, water en geleidende structuren en afwezigheid van storingsfactoren. In het SMP wordt toegelicht op welke wijze dit (kwaliteit van leefgebied) geborgd wordt.

Met betrekking tot de mitigatie en/of compensatie van verblijfplaatsen en functies die beïnvloed kunnen worden door de geplande activiteiten moet vermeld worden welke maatregelen tijdelijk, permanent, experimenteel en bewezen effectief zijn. Vanwege het lange termijn karakter en daarmee mogelijkheden om te faseren moet gestreefd worden naar duurzame, permanente mitigatie en compensatie. Omdat het concreet beschrijven van de toepassing van maatregelen in een SMP lastig is kan gewerkt worden met prioritering, afwegingskaders en/of keuzematrixen. In het SMP dient beschreven te worden welke maatregelen de voorkeur hebben in specifieke situaties en onder welke voorwaarden deze worden toegepast.

Maatregelen dienen te allen tijde te voldoen aan de volgende randvoorwaarden:

- ze moeten geschikt zijn voor de betreffende soort en functie
- er moet voldoende variatie in de aangebrachte voorzieningen
- de plaatsing van de maatregelen moet rekening houden met de aanwezige en potentiële functies en spreiding
- er moet een kwantitatieve onderbouwing zijn van voldoende alternatieven
- er moet voldoende ondersteunende functies aanwezig in de omgeving (kleine verblijfplaatsen, foerageren schuilgelegenheid, verbindende structuren, open water etc.).

Bij mitigatie en compensatie van nest- en verblijfplaatsen van de betreffende beschermde soorten dient altijd de volgende prioritering te worden doorlopen²:

1. In eerste instantie wordt getracht de oorspronkelijk verblijfplaats te behouden.
2. Indien dat niet mogelijk is wordt de huidige verblijfplaats in de nieuwe situatie zoveel mogelijk gereconstrueerd. Dit houdt onder andere in dat (indien van toepassing) de soorten dezelfde bewegingsvrijheid behouden (i.c. de afmetingen van de verblijfplaats zijn gelijk of groter), de abiotische kenmerken zoveel mogelijk behouden blijven en dezelfde of vergelijkbare materialen gebruikt worden;
3. Als laatste alternatief kunnen alternatieve voorzieningen ter compensatie toegepast worden. Bijvoorbeeld het inbouwen van diverse kasten of andere inbouwmaatregelen.

Tips en aandachtspunten mitigatie en compensatie

Afwegingskader en besluitvorming

Bij het indienen van de ontheffingsaanvraag is het niet altijd mogelijk om op voorhand een gedetailleerd plan van aanpak op te stellen. In dat geval is het van belang dat in het SMP de randvoorwaarden en uitgangspunten beschreven zijn waarop de uiteindelijke werkwijze en methodiek is gebaseerd. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de processen en besluitvorming die hierbij komen kijken. Met behulp van bijvoorbeeld een afwegingskader of keuzematrix voor het toepassen van natuurinclusieve voorzieningen kan inzicht gegeven worden over toe te passen maatregelen en prioritering, zonder dat plannen al in detail bekend zijn op moment van verlening van de SMP-ontheffing.

Bewezen effectieve en experimentele maatregelen

De effectiviteit van de getroffen maatregelen is doorslaggevend voor het slagen van een SMP. Echter is er momenteel nog veel onbekend en onzekerheid over de effectiviteit van maatregelen. Met name voor de diverse vleermuissoorten en hun functies. Een groot deel van de huidige kennis over maatregelen voor vleermuizen is gebaseerd op anekdotische ervaringen uit het veld, expert judgement en empirisch bewijs wat niet altijd één-op één van toepassing is. Dit impliceert dat het niet altijd mogelijk is om te voorkomen dat een deel van de maatregelen experimenteel karakter heeft. Experimentele maatregelen kunnen ook wenselijk zijn voor kennisvergaring en de (door)ontwikkeling van bestaande en nieuwe maatregelen. Voor het verkrijgen van een ontheffing Wnb met gebruik van een SMP, is het altijd noodzakelijk om aan te tonen dat de Svl van de betreffende soorten op voorhand voldoende verzekerd is.

In het geval dat niet bewezen effectieve maatregelen ingezet worden, hanteert ODH de volgende uitgangspunten: *“Niet bewezen effectieve maatregelen tellen voor 50% mee als alternatieve maatregel, maar alleen wanneer de overige 50% aan maatregelen bestaan uit bewezen effectieve maatregelen waarbij ook voldoende aandacht is voor de variatie in de maatregelen. In generieke zin is het namelijk zo dat hoe groter de variatie, hoe groter de kans op ingebruikname. Een (bron)verwijzing naar referentiesituaties waaruit de effectiviteit van de voorgenomen maatregelen volgt, dient ter onderbouwing bijgevoegd te worden. Geschiktheid hiervan is veelal afhankelijk van lokale feiten en omstandigheden.”*

Overcompensatie en verbetering van het leefgebied

Bij een aanvraag op grond van het belang van bescherming flora en fauna moet in het SMP voldoende geborgd zijn dat het SMP bijdraagt aan een verbetering van het leefgebied van de betreffende (beschermde) soorten. In het hoofdstuk ambitie en langetermijnvisie wordt omschreven wat de beoogde doelen van het SMP zijn. In het mitigatie- en compensatieplan moet concreet uitgewerkt zijn hoe deze ambities behaald gaan worden en wat het voordeel van de gebiedsgerichte aanpak is ter bereiking van dat doel. De nulmeting (het basisonderzoek, zie deel 2) geldt hierbij als uitgangssituatie. Aangetoond dient te worden dat er na de uitvoeringsperiode van het SMP sprake zal zijn van concrete ecologische vooruitgang voor de soorten.

Beheerplan leefgebieden

Om specifieke habitats en leefgebieden van (beschermde) soorten te behouden moet een beheerplan opgesteld worden. Dit is met name van toepassing bij leefgebieden voor soorten die gebonden zijn aan een specifiek habitat, zoals verschillende amfibieën en reptielen. Bij de aanleg, het compenseren of verbeteren van leefgebieden voor soorten die een specifiek habitat nodig hebben, dient beschreven te worden hoe dit (nieuwe) leefgebied op lange termijn in stand gehouden wordt.

Ecologisch werkprotocol

Het ecologisch werkprotocol (hierna: EWP) is een beschrijving van de praktische uitvoering van het mitigatie- en compensatieplan. Zoals wordt uitgelegd in Deel 2, Basisonderzoek is het onderzoek dat ten grondslag ligt aan een SMP niet gericht op het uitsluiten van functies op één specifieke locatie. Het onderzoek heeft als doel

de aanwezigheid van soorten en functies in het SMP-gebied in beeld te brengen. Echter, conform de Wnb is het noodzakelijk om doden en verwonden van individuen indien mogelijk te voorkomen. Dit kan door altijd voorzorgsmaatregelen te nemen voordat ingrepen plaatsvinden. Deze maatregelen en de wijze waarop maatregelen plaatsvinden moeten in het SMP beschreven en (ecologisch) onderbouwd worden. Dit kan bijvoorbeeld in het EWP. Het EWP moet bij het indienen van de SMP-ontheffingsaanvraag in concept aanwezig zijn. Net als bij de uitwerking van de natuurinclusieve maatregelen en voorzieningen kan ook in het EWP (deels) gewerkt worden met het beschrijven van randvoorwaarden en keuzematrixen (of afwegingskaders) voor de uiteindelijke besluitvorming. Deze moeten voldoende concreet zijn om in de praktijk toe te kunnen passen.

Een EWP kan per activiteit of per soort opgesteld worden. In een EWP wordt (voor elke soort en functie) het volgende beschreven:

- hoe het doden en verwonden van individuen wordt voorkomen;
- de methoden die worden gebruikt voor het ongeschikt maken van soorten;
- de wijze waarop wordt gecontroleerd of maatregelen zoals het ongeschikt maken functioneel zijn;
- de kwetsbare perioden van aanwezige soorten en functies, en welke data worden gehanteerd voor de uitvoering van de werkzaamheden;
- gewenningsperioden van verschillende verblijffuncties van aanwezige soorten;
- fasering van activiteiten in relatie tot belangrijke en kwetsbare (potentiële) functies;
- hoe wordt geborgd dat er te allen tijde voldoende (alternatieve) verblijfplaatsen aanwezig blijven;
- een beschrijving van nieuwe permanente voorzieningen;
- hoe tijdens en na de werkzaamheden het functioneel leefgebied geborgd is;
- de uitvoering van de ecologische begeleiding;
- een beschrijving en verdeling verantwoordelijkheden, stappen en acties voorafgaand en tijdens werkzaamheden, inclusief een draaiboek met communicatielijnen en verantwoordelijkheden in de verschillende fasen van de uitvoering van de voorgenomen werkzaamheden;
- hoe wordt voldaan aan de zorgplicht;
- het logboek waarin de ecologische begeleiding wordt bijgehouden .

Logboek

Tijdens het uitvoeren van de werkzaamheden moet een logboek bijgehouden worden van de ecologische begeleiding. De logboeken worden op een centrale locatie (bijvoorbeeld digitaal via een app of bij de gemeente) verzameld en zijn ter inzage beschikbaar voor de handhavende partij (OZHZ). In het logboek moet per project/activiteit worden opgenomen:

- de locatie en planning;
- de geplande activiteiten;
- de initiatiefnemer en uitvoerende partij;
- de begeleidende partij (ecologisch deskundige);
- alle voorzorgsmaatregelen om doden en verwonden van individuen en aanwezige (beschermde) soorten te voorkomen;
- de borging van tijdige voldoende en geschikte alternatieven voor de betreffende soort en functie inclusief locaties;
- de ecologische begeleiding en ondernomen acties tijdens de werkzaamheden;
- de controle op natuurinclusieve maatregelen die nodig zijn conform het SMP en de vastlegging hiervan.

Monitoringsplan

Het werken met SMP's staat momenteel (2023) nog in de kinderschoenen. Hoewel een gebiedsgerichte aanpak veelbelovend is voor zowel de bescherming en het behoud van soorten op lange termijn en ruimte biedt aan ruimtelijke ontwikkelingen en verduurzaming, hebben we te maken met onzekerheden door kennislacunes. Daarnaast is flora en fauna veranderlijk. De meeste dieren blijven niet op één locatie zitten en diverse soorten staan ook onder druk door externe factoren, waar men binnen het SMP niet altijd invloed op heeft. Sommige soorten hebben bijvoorbeeld verblijfplaatsen in het stedelijk gebied, maar jagen op het platteland. Of er is

landelijk sprake van achteruitgang van prooidieren of ziekten onder specifieke soorten. Het monitoren van een SMP heeft verschillende doelen. Het geeft inzicht in hoe de populaties zich ontwikkelen binnen het SMP-gebied en/of uitgevoerde (experimentele) maatregelen daadwerkelijk effectief zijn. Daarnaast kunnen we aan de hand van in beeld brengen of de lokale Svl niet verslechtert als gevolg van de uitgevoerde activiteiten. Indien nodig kunnen zowel de SMP-ontheffing als het SMP zelf worden aangepast op basis van de resultaten van de monitoring. Zowel wat betreft de werkwijze als de te nemen maatregelen.

Met monitoring wordt inzicht gekregen in verschillende aspecten, waaronder:

- de ontwikkeling van de binnen het SMP-gebied;
- de ontwikkeling en het verhuisgedrag van belangrijke functies en kwetsbare verblijfplaatsen van de soorten;
- de effectiviteit van de uitgevoerde maatregelen en toegepaste werkwijze.

In het monitoringsplan dat wordt opgesteld bij het SMP, worden de volgende aandachtspunten per aspect beschreven voor elke betrekken soort:

- doel(en) van het monitoringsplan: Hierin dient onderscheidt te worden gemaakt tussen het verkrijgen van inzicht in populatietrends en het beschermen van kwetsbare functies;
- beschrijving en onderbouwing van de monitoringmethodiek;
- wijze van uitvoering en onderzoeksinspanning;
- periodisering/frequentie van de uitvoering van de monitoring (per functie/doel);
- verantwoordelijkheid voor uitvoering en rapportage van de monitoring;
- wijze van verslaglegging;
- communicatie met bevoegd gezag en belanghebbenden: op welke wijze en met welke frequentie de communicatie plaatsvindt met betrekking tot de monitoring, evaluatie en de resultaten met het bevoegd gezag en andere belanghebbenden plaatsvindt.

Monitoring van de populatieontwikkeling (Svl)

Met betrekking tot de monitoring van de populatieontwikkeling wordt aanbevolen om gestandaardiseerde (landelijke) methodieken zoals (Vleer)MUS in te zetten. Doordat deze methodieken landelijk gebruikt worden, is het mogelijk resultaten te vergelijken met andere gemeenten en provincies en zodoende betere conclusies te trekken.

Monitoring van belangrijke en kwetsbare functies en meest kwetsbare verblijfplaatsen

Deze functies zijn van doorslaggevend belang voor het behoud van lokale populaties van soorten. Enkele voorbeelden zijn de aantasting van een kraam- of massawinterverblijfplaats van vleermuizen, verlies van nestplaatsen van een kolonie huismussen of gierzwaluwen of het afsnijden (onbereikbaar maken) van een voortplantingswater van rugstreeppad van het terrestrische leefgebied. Deze effecten kunnen desastreuze gevolgen hebben voor lokale populaties. Vanwege het belang van deze functies (zie definitielijst voor de afkadering) is periodieke monitoring van de belangrijke en kwetsbare functies noodzakelijk. Met name als in de directe leefomgeving activiteiten plaatsvinden.

Daarnaast zijn veel faunasoorten mobiel, terwijl een SMP voor een langere periode aangevraagd wordt. Door monitoring worden veranderingen als verplaatsing en vestiging van nieuwe soorten en functies in de gaten gehouden.

Voor de monitoring van deze specifieke functies wordt aangeraden om de reguliere onderzoeksmethodieken uit bijvoorbeeld het meest recente Vleermuisprotocol (Netwerk Groene Bureaus), Vleermuisrichtlijn grote gebieden (Netwerk Groene Bureaus) en/of recente Kennisdocumenten (BIJ12) te gebruiken voor de opzet van de monitoring. Deze kunnen (onderbouwd) aangepast worden aan het doel en de situatie.

Monitoring effectiviteit van maatregelen

Bij monitoring van de (experimentele) maatregelen moet onder andere aan de volgende aspecten gedacht worden:

- Worden de beoogde resultaten behaald (worden de maatregelen door de beoogde soort, functie en aantallen gebruikt);
- Worden er experimentele maatregelen gebruikt en zo ja:
 - onder welke omstandigheden worden ze gebruikt;
 - worden ze gebruikt voor de functie waarvoor ze bedoeld zijn;
 - worden ze gebruikt voor de soort waarvoor ze bedoeld zijn.

Het monitoren van de effectiviteit van uitgevoerde maatregelen omvat niet alleen het veldonderzoek om te controleren of de aangebrachte voorzieningen daadwerkelijk in gebruik zijn genomen. Maar ook het meten van andere factoren, zoals temperatuur en luchtvochtigheid in aangebrachte voorzieningen en omgevingsfactoren zoals de aanwezigheid, bereikbaarheid en kwaliteit van het leefgebied nabij de voorziening.

Bij het uitvoeren van een steekproefsgewijze monitoring van de uitgevoerde maatregelen en de toegepaste werkwijze moet een duidelijke beschrijving toegevoegd worden van de methodiek. Dit omvat de specificatie van welke indicatoren worden gebruikt bij steekproeven, ervoor zorgen dat elk type maatregel voldoende vertegenwoordigd is in de monitoring, en vooral, het verklaren waarom de steekproef representatief maakt.

Procesbeschrijving, administratie- en managementplan

Een SMP is van nature een managementplan. Via uitgevoerde ecologische onderzoeken (de zogenaamde nulmeting) wordt vastgesteld welke aspecten moeten worden beheerd. Mitigatie- en compensatieplannen worden ingezet om te bepalen hoe de betreffende soorten en functies binnen het SMP-gebied worden beheerd. Het monitoringsplan wordt gebruikt om veranderingen te volgen en de effectiviteit van de plannen te beoordelen.

Hierbij zijn (veel) verschillende actoren en processen betrokken. Om dit in goede banen te leiden is een gedegen management-, communicatie- en administratieplan noodzakelijk. Binnen het managementplan worden processen, communicatielijnen en verantwoordelijkheden helder beschreven. Dit is van belang om de planning en fasering van de geplande ingrepen in verband met de aanwezige of potentiële functies van beschermde soorten in goed te beheren. Het plan beantwoordt vragen zoals: welke maatregelen zijn/worden waar genomen en wanneer zijn deze gereed? Hoe wordt voorkomen dat projecten cumulatieve effecten hebben op één kolonie of verblijfplaats?

Daarnaast speelt de administratie een essentiële rol bij de fasering en monitoring van belangrijke functies en uitgevoerde maatregelen, evenals bij het toezicht op de naleving van de SMP-ontheffing. Als particulieren ook gebruik kunnen maken van het SMP, is het van belang dat zij voldoende begeleiding krijgen en dat hun verantwoordelijk binnen het proces duidelijk zijn. Maatregelen (bijv. inbouwvoorzieningen) die worden getroffen door particulieren, moeten worden opgenomen in het administratieve systeem van de ontheffinghouder, in dit geval de gemeente.

Het is dan ook raadzaam dat een gemeente een vast aanspreekpunt heeft voor particulieren die gebruik (willen) maken van de SMP-ontheffing, en dat deze informatie op de gemeentewebsite duidelijk vindbaar te maken.

Administratie

De administratie dient gecoördineerd te worden om het overzicht en de balans te bewaren binnen het project, voor communicatie met het bevoegd gezag en het kunnen uitvoeren van toezicht op de juiste momenten binnen de uitvoeringsfase. Het wordt aanbevolen om de volgende middelen te gebruiken voor de administratie:

- actuele digitale GIS database met:
 - resultaten uit het basisonderzoek;
 - locaties en (globale) planning van activiteiten;
 - uitgevoerde tijdelijke en permanente maatregelen;
 - uitgevoerde acties ten bate van het versterken van het netwerk van de aanwezige populaties (gecreëerde en geplande plus).
- logboeken met foto's, ecologische onderbouwing van keuzes en meldingen aan handhaving en bevoegd gezag.
- draaiboek wie verantwoordelijk is voor het bijhouden van de administratie en onderbouwing hoe de communicatielijnen tijdens de uitvoering van SMP lopen.

Centrale coördinatie en meldingssysteem voor gebruikers

Indien een SMP door meerdere actoren gebruikt wordt, is het lastig om voldoende overzicht te blijven houden op de uitvoering, acties en maatregelen die genomen worden. Om overzicht te blijven houden bij het gebruik van een SMP, is het raadzaam om een centrale coördinator aan te stellen en een digitaal meldingssysteem voor gebruikers op te stellen. Door ook OZZ als toezichthouder toegang te geven tot dit systeem, hebben ook zij overzicht in de actuele stand van zaken met betrekking tot de uitvoering.

Tips en aandachtspunten bij het opstellen van het management-, communicatie- en administratieplan

- Breng de verschillende interne (communicatie)processen in beeld die van toepassing zijn op de uitvoeringsfase van het SMP;
- Benoem verantwoordelijkheden en voeg een draaiboek toe met de stappen die ondernomen worden om te kunnen werken met een SMP;
- Wie is/zijn bij de uitvoering van de voorgenomen ingrepen verantwoordelijk, wie is het aanspreekpunt en hoe wordt continuïteit geborgd als er een wisseling plaatsvindt?
- Hoe wordt overzicht behouden in de planning van de voorgenomen ingrepen in relatie tot gewenningsperioden, fasering en uitgevoerde maatregelen zoals alternatieve verblijfplaatsen?
- Hoe wordt het totale overzicht behouden tussen verschillende maatregelen, planning en ingrepen/activiteiten binnen een SMP-gebied?
- Hoe vindt afstemming plaats tussen de verschillende actoren, hoe wordt de gezamenlijke planning van projecten vastgelegd?
- Op welke wijze worden actoren die geen verantwoording dragen (particulieren) betrokken bij het project en hoe worden zij meegenomen in de fasering, afstemming en overzicht van activiteiten en maatregelen;
- Hoe vindt de communicatie onderling en met betrekking tot de monitoring, evaluatie en de resultaten plaats?
- Op welke momenten (tussenevaluaties) en aan wie worden de resultaten van de monitoring gerapporteerd?
- Zijn er draaiboeken opgesteld waarin de te nemen stappen bij incidenten, onverwachte gebeurtenissen of tegenvallende resultaten beschreven staan?

Deel 2

Basisonderzoek

Het basisonderzoek vormt de kern en het uitgangspunt van het SMP. Met behulp van het basisonderzoek, ook wel de nulmeting genoemd, worden voorkomende (beschermde) soorten, hun verspreiding, het netwerk van de soorten en functies binnen het SMP-gebied in kaart gebracht. Aan de hand van de gegevens die in dit onderzoek verzameld worden, wordt ingeschat welke maatregelen nodig zijn om de Svl van de betreffende soorten te waarborgen. Het basisonderzoek kan mede gebruikt worden om de concrete ecologische verbetering binnen het plangebied te onderbouwen die bereikt wordt met het SMP (ook wel de ecologische plussen van het SMP).

Het basisonderzoek bestaat uit drie onderdelen, te noemen:

- De quickscan (het verkennend onderzoek);
- Het soortgericht onderzoek;
- De effectenbepaling.

Het basisonderzoek is benodigd voor:

- Het bepalen welke (beschermde) soorten en functies in het SMP-gebied voorkomen;
- Het in kaart brengen van het netwerk van de voorkomende soorten;
- Het vaststellen van de aanwezigheid van kolonies,, leefgebieden, kwetsbare en belangrijke nest- en verblijfplaatsen en andere functies;
- Het verschaffen van een indicatie van de omvang van de lokale populatie van de aanwezige soorten. Dit kan, op basis van het basisonderzoek, worden gedaan door middel van een ecologische onderbouwing;
- Het identificeren van knelpunten voor de lokale populatie;
- het uitvoeren van de effectbeoordeling: wat zijn de effecten van de beoogde activiteiten voor de lokale populatie in positieve en negatieve zin.

Het basisonderzoek heeft niet als doel om nest- en verblijfplaatsen of andere functies op een specifieke locatie uit te sluiten. Verdere uitwerking van maatregelen om dieren te beschermen tegen verwonding of dood, evenals het waarborgen van voldoende verblijfplaatsen en leefgebieden, vereist verdere uitwerking in het mitigatie- en compensatieplan.

Gebiedsgerichte quickscan (verkennend onderzoek)

De quickscan (verkennend onderzoek) is een potentie-inschatting en verkenning van het SMP-gebied. Met de quickscan wordt bepaald welke soortgerichte onderzoeken noodzakelijk zijn. Daarnaast kan de verkregen informatie uit de quickscan input leveren voor het vaststellen van de onderzoeksmethodiek, de onderzoeksinspanning en de verdeling van eventuele deelgebieden. Een quickscan voor een SMP wordt altijd gebiedsdekkend uitgevoerd.

Hoe de quickscan exact uitgevoerd wordt, is volledig afhankelijk van de situatie (de zogenoemde 'lokale feiten en omstandigheden'), de kenmerken van het gebied en de reeds beschikbare informatie (eerder uitgevoerd ecologisch onderzoek). Het vereist maatwerk. In beginsel wordt de potentie-inschatting en verkenning opgesteld op basis van twee instrumenten:

- literatuurstudie;
- verkennend veldonderzoek.

Literatuurstudie

De literatuurstudie naar het voorkomen van beschermde soorten in en nabij het SMP-gebied en naar soortspecifieke voorkeuren en trends moet voldoende robuust zijn. Bij het raadplegen van databanken om de aanwezigheid van beschermde soorten na te gaan wordt bij het gebruik hiervan gelet op de (ecologische) onderbouwing van de actualiteit, relevantie, betrouwbaarheid en accuraatheid van de gegevens.

Onderzoeksgegevens kunnen over een langere periode worden verzameld om inzicht te verkrijgen in de manier waarop de beschermde soorten het betreffende SMP-gebied gebruiken. Ook oudere data kan inzicht geven in gebruik, verspreiding en potentie van gebieden. Indien de informatie uit de literatuurstudie gebaseerd is op expert judgement, moet dit in het SMP worden onderbouwd en navolgbaar zijn.

Verkenkend veldonderzoek

Het doel van een verkennend veldonderzoek is het maken van een recente inschatting van de geschiktheid en potentie van structuren en leefgebieden binnen het SMP-gebied voor beschermde soorten. Daarnaast geeft het gebiedsdekkend veldonderzoek inzicht in de bereikbaarheid en overzichtelijkheid van het SMP-gebied. Dit is belangrijke informatie die gebruikt wordt bij het opstellen van de onderzoeksmethodiek en -inspanning.

Randvoorwaarden en aandachtspunten voor de quickscan:

- Voeg een beschrijving toe van de toegepaste methodiek, inclusief een ecologische onderbouwing;
- Alle aannames, gemaakte keuzen en conclusies op basis van de gebiedsdekkende quickscan moeten te allen tijde gedegen ecologisch onderbouwd worden voor de inhoudelijke toetsing van de aanvraag. De verschillende stappen moeten navolgbaar zijn en onderbouwd met kennis en documenten op basis van wetenschappelijke literatuur, best beschikbare kennis of aantoonbare ervaringen (expert judgement);
- Beschrijving en inzicht (een (interactieve) kaart) van potenties voor beschermde soorten binnen het SMP-gebied op basis van habitat-/fysieke kenmerken Soortfunctiecombinaties (SFC's);
- Beschrijf en onderbouw de conclusies die getrokken zijn op basis van de quickscan voor de bepaling van de benodigde soortgerichte onderzoeken, toegepaste methodiek en verrichte onderzoeksinspanning:
 - Het vaststellen van de benodigde onderzoeksinspanning is afhankelijk van soort en functie, maar ook locatiespecifieke omstandigheden.
 - Niet alle wijken/gebieden zijn even goed toegankelijk en/of overzichtelijk. Denk aan het type bebouwing, waterpartijen, doodlopende straten, afgesloten gebieden, etc.
- Gebruiken van een overzichtelijke bronvermelding (incl. specificaties). Relevante literatuurstudies die voor het SMP gebruikt zijn, dienen te worden bijgevoegd. Indien studies integraal beschikbaar zijn (en blijven), kan worden volstaan met een link naar de betreffende studie.
 - Bij het gebruik van meerdere onderzoeksrapporten of resultaten en waarnemingen van eerder uitgevoerde onderzoeken, dient de bron van de data en informatie duidelijk herleidbaar te zijn. Hierbij dient verwijzing naar het paginanummer/nummer paragraaf toegevoegd te worden aanvullend met een verhelderend overzicht van de verschillende gebruikte data en bronnen.
 - Verschaf een overzicht van relevante betrokken partijen die geraadpleegd zijn. Denk aan lokale werkgroepen zoals de KNNV of natuurwerkgroepen, stadsecologen, de Vogelbescherming en de Zoogdiervereniging e.d. Denk in sommige gevallen ook de gemeentelijke informatie, een lokale vleermuizenwerkgroep of dierenopvang.
 - Indien een expert op een specifieke soort geraadpleegd is, dient aangegeven te worden hoe de informatie verkregen is, inclusief bevestiging per brief of per e-mail.

Gebiedsdekkend soortgericht onderzoek

De basis van een SMP is altijd een recentelijk uitgevoerd soortgericht veldonderzoek naar de aanwezigheid van beschermde soorten en functies binnen het SMP-gebied. Vanwege de grootte van het SMP-gebied en de lagere onderzoeksinspanning is het niet mogelijk om op voorhand op specifieke locaties verblijfplaatsen uit te sluiten. Om die reden ligt de nadruk bij een gebiedsgericht onderzoek op het in kaart brengen van aanwezige netwerken, kolonies en de belangrijke SFC's. In tegenstelling tot regulier onderzoek voor een projectonthefing is het uitsluiten van functies dus niet het doel van het onderzoek.

Onderstaand volgt een algemene opzet, die gebruikt kan worden voor het uitvoeren en rapporteren van het soortgericht onderzoek voor SMP's.

Randvoorwaarden en aandachtspunten onderzoeksmethodiek

Het wordt aanbevolen om bij het ontwikkelen van onderzoeksmethoden voor verschillende onderzoeken, waar mogelijk, gebruik te maken van beschikbare richtlijnen en protocollen voor gebiedsgericht onderzoek. Als dergelijke richtlijnen niet beschikbaar zijn voor de betreffende soort, kan er ter onderbouwing van de onderzoeksmethodiek en -inspanning gebruik gemaakt worden van de Kennisdocumenten (BIJ12), handreikingen (bijvoorbeeld handreiking Kleine Marters) of andere soortspecifieke documentatie.

Voor de toetsing van de uitgevoerde onderzoeken is de aanwezigheid van een duidelijke navolgbare motivatie (of validatie) van toegepaste onderzoeksmethodieken noodzakelijk. Hierbij moet aan de volgende randvoorwaarden voldaan zijn:

- In het onderzoeksrapport is een navolgbare en onderbouwde methodiekbeschrijving aanwezig;
- Het volledige plangebied is gebiedsdekkend onderzocht;
- De onderzoeken moeten door voldoende en aantoonbaar ervaren veldecologen uitgevoerd zijn (zie ook [Deskundigheid](#) onderaan deze pagina);
- Alle (beschermde) soorten en functies zijn in de geschikte perioden en tijdstippen onderzocht; Locatiebezoeken voor alle soorten en functies zijn meermaals uitgevoerd (meer dan één bezoek per locatie, soort en functie) (zie [onderzoeksinspanning en -methodiek](#)).

Onderzoeksinspanning en -methodiek

De onderzoeksinspanning en -methodiek voor het soortgericht onderzoek dient systematisch bepaald en onderbouwd te worden op basis van verschillende factoren. Dat zijn onder andere:

- Het onderzoeksgebied inclusief eventuele deelgebieden;
- Potentie-analyses;
- Omgevingskenmerken, zoals de aanwezige landschapstypen;
- Toegankelijkheid en overzichtelijkheid van het onderzoeksgebied;
- Relevante en recent uitgevoerde onderzoeken binnen het SMP-gebied waarin de aanwezigheid van belangrijke functies reeds is aangetoond of verwacht;
- Er worden minimaal twee bezoeken uitgevoerd per soort en functie op alle (potentieel) geschikte locaties. Tussen de bezoeken moet een minimaal aantal dagen aangehouden worden zoals die beschreven worden in de voor die soort meest recente onderzoeksprotocollen, -richtlijnen en/of Kennisdocumenten;
- De bezoeken worden uitgevoerd in de meest optimale periode en op de meest optimale tijdstippen voor de betreffende soort en functie, volgens de recente onderzoeksprotocollen en Kennisdocumenten;
- Tijdens elk bezoek moet een onderzoeker voldoende tijd en ruimte hebben om meerdere malen langs iedere locatie te gaan binnen het onderzoeksgebied, zodat gedrag en waarnemingen geïnterpreteerd kunnen worden en hierop kan worden gereageerd;
- Onderzoeken worden te voet of per fiets uitgevoerd;
- Voor bepaalde soorten en functies worden wildcamera's of standalone opnameapparatuur ingezet ter ondersteuning van het onderzoek. Dit kan met name in het buitengebied van toepassing zijn en bij onderzoek naar bijvoorbeeld kleine marterachtigen;
- Alle nesten van koloniebroeders zoals huismus en gierwaluw binnen een kolonie worden zorgvuldig geteld;

Voor overige groepsdieren, zoals de rugstreeppad, wordt een inschatting gemaakt van het aantal individuen en het belang van het leefgebied voor de lokale populatie.

Deskundigheid

In de SMP-aanvraag moet worden aangetoond dat aan de onderzoeksverplichting is voldaan, dat het SMPplangebied tijdens veldbezoeken voldoende is overzien en dat het onderzoek is uitgevoerd door deskundige personen. Voor reguliere ontheffingen geldt eveneens dat wordt getoetst of het onderzoek door ecologisch deskundigen is uitgevoerd.

Echter, onderzoek van een SMP-gebied vergt een andere aanpak. Waar bij het ‘posten bij een enkel woonhuis’ vaak met beginnende onderzoekers kan worden volstaan, moet een onderzoeker van grotere gebieden zeer mobiel zijn en subtiele signalen kunnen interpreteren om het gedrag van soorten vast te stellen. Dit kan leiden tot het vinden van belangrijke verblijfplaatsen of functies. Hierbij moeten onderzoekers niet alleen in staat zijn om een soort te herkennen, maar ook gedegen kennis hebben van de ecologie van de betreffende soorten. Het onderzoek van een SMP-gebied vereist dus aanzienlijk meer expertise van de onderzoeken.

In de aanvraag, met name in de soortgerichte onderzoeksrapporten, dient te worden toegelicht op welke wijze de ecologen deskundig zijn op het gebied van de aangevraagde soorten en gebiedsgerichte aanpak voor de soorten in relatie tot activiteiten binnen een gebied. Onderzoeken kunnen door minder ervaren ecologen uitgevoerd worden, mits zij begeleid zijn door een ervaren ecooloog met aantoonbare ervaring met onderzoek naar de betreffende soort in grotere gebieden.

Rapportage

De resultaten van het onderzoek bestaan uit waarnemingen, (interactief) kaartmateriaal en uitgebreide beschrijving van de aangetroffen soorten, verspreiding en functies. Uit deze beschrijvingen wordt duidelijk waar nest- en/of verblijfplaatsen³, functioneel leefgebied, foerageergebieden, vliegroutes, bijzondere locaties waar meerdere belangrijke en/of kwetsbare functies samen komen, evenals grote of geïsoleerde kolonies zich bevinden.

Deze gegevens leveren input voor:

- De effectbeoordeling (zie ‘Effectenanalyse en (lokale) Svl’ op de volgende pagina) in de context van de schaal en intensiteit van de activiteiten en werkzaamheden;
- De mitigerende en compenserende maatregelen opgesteld in het mitigatie- en compensatieplan.

De gebruikte methodiek van het soortgericht onderzoek dient h te volgen uit de quickscan. Het soortgerichte onderzoek is gebiedsdekkend, tenzij:

- Op voorhand onderbouwd is waarom bepaalde deelgebieden geen potenties hebben voor aanwezigheid van beschermde soorten;
- Er voldoende recente onderzoeksgegevens bekend zijn die voldoen aan de gestelde eisen voor gebiedsonderzoek of;
- Effecten om andere redenen uitgesloten zijn.

In de rapportage van het soortgericht onderzoek zijn minimaal korte beschrijvingen opgenomen van de potenties van het gebied voor de te verwachten soorten, de kenmerken van het gebied en een logische vertaling hiervan naar de onderzoeksinspanning en -intensiteit. Hierin is bijvoorbeeld opgenomen of op bepaalde plekken meer inzet is geweest, omdat naar verwachting belangrijke functies aanwezig kunnen zijn. Idealiter wordt een potentiekaart verstrekt op basis van de gebiedsanalyse in de quickscan, welke in lijn is met het uitgevoerde onderzoek.

De rapportage van het soortgericht onderzoek heeft ten minste de volgende verplichte onderdelen, benodigd voor de inhoudelijke toetsing van de aanvraag:

- Specificatie van en toelichting op de onderzoeksinspanning en -intensiteit;
- De gebruikte methodieken, middelen en werkwijze;
- Een heldere beschrijving van de onderzoeksresultaten;
- Een overzicht van gebruikte bronnen/onderzoeksrapporten.

³ Met betrekking tot vleermuizen gaat het hierbij om kraam- en massawinterverblijfplaatsen en inschatting van paarterritoria.

Effectanalyse en (lokale) Svl

In de effectanalyse worden, aan de hand van de resultaten van de quickscan en het uitgevoerde soortgericht onderzoek, de effecten van de geplande activiteiten en ingrepen op de aanwezige populaties en soort-functiecombinaties (SFC) bepaald.

In de effectbepaling moet minimaal worden weergegeven:

- Een overzicht van de meest kwetsbare gebieden en SFC's die zich in en grenzend aan het SMP-gebied bevinden, aangevuld met een ecologische onderbouwing.
- Een overzicht van de geplande activiteiten, evenals de verwachte effecten van deze activiteiten en de aard en intensiteit van eventuele ingrepen op deze beschermde soorten, functies en SFC's.

Bij de effectanalyse moet een overzicht aanwezig zijn met daarin concreet aangegeven de soorten, aanwezige functies, effecten en de verbodsbepalingen die van toepassing zijn. Dit overzicht is aangevuld met een duidelijke analyse van wat dit concreet betekent voor het leefgebied, de Svl en het lokaal voorkomen van de betreffende soorten in het SMP-gebied. Aanbevolen wordt om hiervoor gebruik te maken van interactieve kaarten.

De rol en het belang van het SMP-gebied voor de betreffende soorten

Om een effectanalyse uit te voeren, is het noodzakelijk om te weten waar zich welke SFC's bevinden, welke cruciaal zijn voor de lokale populatie, en hoe ze zich verhouden tot de voorgenomen activiteiten en ingrepen waarvoor ontheffing wordt aangevraagd. Wat is het belang van het SMP-gebied voor de lokale, regionale en landelijke populatie? Bijvoorbeeld, een SMP-gebied dat kraamverblijfplaatsen of overwinteringslocaties van vleermuizen herbergt, kan van cruciaal belang zijn voor een populatie in een regio. Evenzo kunnen we het belang benadrukken van een grote voortplantingslocatie van rugstreeppadden voor de lokale populatie.

Het is uitdagend om het belang van een gebied voor een bepaalde soort ten opzichte van de regionale of provinciale populatie te beoordelen. Hiervoor is kennis nodig van de provinciale en landelijke verspreiding. Om verschillende redenen is deze (nog) niet altijd voor handen. Om hier een uitspraak over te doen kunnen we gebruik maken van de volgende bronnen en methoden:

- Resultaten van basisonderzoek:
 - Inschatting van de lokale populatie gebaseerd op uitgevoerde onderzoeken;
 - Landschapsgebruik en verspreiding binnen een SMP-gebied;
 - Aanwezige SFC's en het netwerk binnen een SMP-gebied;
- Ecologie van de soort: migratie gedrag, habitat vereisten, soortspecifieke voorkeuren etc.;
- Kennis van de geografische verspreiding van de soort en de functies van een soort;
- Analyse van de gebiedskenmerken van het SMP-gebied en de omgeving.

Het is belangrijk om bij het beoordelen van de voorgenomen activiteiten, aandacht te besteden aan mogelijke effecten op de aanwezige functies en het functioneren van het leefgebied. Zijn er potentiële risico's waarbij belangrijke corridors of vliegroutes doorsneden of verstoord worden? Bestaat er een risico dat voortplantingslocaties van rugstreeppadden door voorgenomen activiteiten worden gescheiden van hun terrestrisch leefgebied?

Voor moeilijk te onderzoeken soorten, zoals kleine marterachtigen, kan deze opgave een uitdaging zijn. Het in kaart brengen van potentiële functies en de robuustheid of kwetsbaarheid hiervan ([zie ook knelpuntenanalyse op volgende pagina](#)) kan daarbij een uitkomst bieden.

Het in kaart brengen van het netwerk biedt inzicht in de mate van kwetsbaarheid van soorten, hun functies en leefgebieden voor ruimtelijke ingrepen en activiteiten, en beoordeelt in hoeverre het netwerk alternatieven biedt en robuust is. Het identificeren van netwerken en de potentie van (beschermde) soorten geeft de mogelijkheid om binnen het SMP te werken aan kansen, verbeteringen en het oplossen van knelpunten.

Tips en aandachtspunten bij het beschrijven van de effecten

- Beschrijf de rol en het belang van het SMP-gebied voor de aanwezige (beschermde) soorten.
- Hoe verhouden de verschillende functies en leefgebieden zich tot elkaar (vliegroutes, verblijfplaatsen, functioneel leefgebied, foerageergebieden)? Oftewel: kan een gedegen inschatting gemaakt worden van het netwerk van de verschillende soorten?
- Welke activiteiten/werkzaamheden zijn gepland en hoe verhouden deze zich in tijd en ruimte binnen het SMP-gebied en de aangetroffen netwerken/leefgebieden van de betreffende soorten?
- Kan een knelpuntenanalyse en kanskaart opgesteld worden voor de verschillende soorten en functies en hoe verhoudt het SMP zich tot deze knelpunten en kansen?
- Beschrijf de effecten van de geplande activiteiten en werkzaamheden op de aangetroffen functies, netwerken en het functionele leefgebied van alle aanwezige beschermde soorten in het plangebied. Hierbij dient rekening te worden gehouden met de intensiteit van de activiteiten in verhouding tot de kwetsbaarheid en randvoorwaarden van de SFC's
- Hoe verhouden de mogelijke effecten zich tot het duurzaam behouden en versterken van de kwantiteit en kwaliteit van de aanwezige benodigde functies en netwerken voor de lokale populaties van de aangetroffen beschermde soorten?
- Beschrijf hoe de mogelijke effecten zich verhouden tot de lokale Svl van de betreffende soorten. Beschrijf hierbij tevens welke indicatoren gebruikt zijn ter bepaling van de lokale Svl
- Voeg een concrete lijst en korte motivering toe van de verbodsbepalingen die (mogelijk) overtreden worden en waarvoor ontheffing wordt aangevraagd.

Knelpuntenanalyse en kanskaart

Een effectieve methode om het leefgebied/habitat van beschermde soorten te verbeteren omvat het wegnemen of verminderen van knelpunten, terwijl tegelijkertijd de mogelijkheden en potenties voor deze soorten worden versterkt. Binnen het SMP kan een knelpuntenanalyse en kanskaart opgenomen worden met een concreet plan hoe het SMP bijdraagt aan het oplossen van de aanwezige knelpunten en het benutten van kansen binnen het aanwezige netwerk en/of aanwezige SFC's van de soorten.

Daarnaast speelt de knelpuntenanalyse een essentiële rol bij het bepalen van maatregelen om te voorkomen dat kwetsbare SFC's, zoals benoemd in 'Effectenanalyse en (lokale) Svl' op de vorige pagina, verloren gaan of verstoord worden door de voorgenomen activiteiten.

Cumulatieve effecten

Bij de effectenanalyse moet in beeld gebracht worden of er cumulatieve effecten zijn die een rol spelen. Zijn er in de omgeving bijvoorbeeld reeds vergelijkbare werkzaamheden uitgevoerd die een negatief effect kunnen hebben op de soorten en/of functies welke ook door de activiteiten in het SMP-gebied worden beïnvloed?³

³ In afwijking van de cumulatietoets in het kader van de gebiedsbescherming Natura 2000 waarbij in beginsel alleen vergunde maar nog niet gerealiseerde projecten moeten worden meegenomen, is dat niet het geval bij de individuele soortenbescherming. Nu dit ontbreekt, wordt de reikwijdte van het begrip cumulatie in relatie tot beschermde soorten bepaald door de Habitatrichtlijn zoals verwoord in art. 1.1. Wnb: staat van instandhouding van een soort: effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort op het grondgebied, bedoeld in artikel 2 van de Habitatrichtlijn. Voorgaande maakt dat juist lokale of regionale trendontwikkelingen naast de bekende ontwikkelingen op wijk of gebiedsniveau (bijv. eerder uitgevoerde renovaties) betrokken moeten worden in de analyse van de staat van instandhouding.

Deel 3

De ontheffingsaanvraag

Middels het SMP en het bijbehorende basisonderzoek is het mogelijk om een ontheffing aan te vragen in het kader van de Wet natuurbescherming. Voor een grondige beoordeling ontheffingsaanvraag dienen de volgende punten beknopt en goed onderbouwd te worden beschreven:

- Welke verbodsbepalingen aangevraagd worden voor welke beschermde soorten;
- De uitgevoerde alternatieventoets, de onderbouwing dat geen andere bevredigende oplossingen aanwezig zijn
- Wat de wettelijke belangen zijn die ten grondslag liggen aan de aanvraag;
- Een onderbouwing dat de staat van instandhouding van de beschermde soorten niet zal verslechteren als gevolg van uitvoering van werkzaamheden onder het SMP.

Verbodsbepalingen

Een ontheffing kan uitsluitend worden verleend indien uit de inhoudelijke toetsing van de aanvraag blijkt dat voldaan wordt aan de drie wettelijke eisen opgenomen in artikel 3.3, vierde lid, artikel 3.8, vijfde lid, en artikel 3.10, tweede lid, in samenhang met artikel 3.8, vijfde lid, van de Wnb.

Artikel 3.3, vierde lid, van de Wnb (van toepassing op soorten van de Vogelrichtlijn):

Een ontheffing of een vrijstelling kan uitsluitend worden verleend, indien is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:

- a. er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- b. zij is nodig:
 1. in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
 2. in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
 3. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
 4. ter bescherming van flora of fauna;
 5. voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt, of
 6. om het vangen, het onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan;
- c. de maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort.

Artikel 3.8, vijfde lid, van de Wnb (van toepassing op soorten van de Habitatrichtlijn, waaronder vleermuizen en op de nationaal beschermde soorten van artikel 3.10, van de Wnb): Een ontheffing kan uitsluitend worden verleend indien voldaan is aan elk van de volgende voorwaarden:

- a. er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- b. zij is nodig:
 1. in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
 2. ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
 3. in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
 4. voor onderzoek en onderwijs, re-populatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten, of
 5. om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben;
- c. er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Alle bovenstaande juridische voorwaarden moeten in het SMP voldoende onderbouwd worden.

Geen andere bevredigende oplossing

In het SMP moet onderbouwd worden dat er geen andere bevredigende oplossing voor de soorten aanwezig is en dienen als bijlagen documenten te worden aangeleverd die de conclusies in de onderbouwing onderschrijven. Dit heeft niet alleen betrekking op de activiteit, maar tevens de voorgenomen werkwijze. In het SMP moet onderbouwd zijn waarom en op welke wijze het SMP en de aanpak conform het SMP de meest bevredigende oplossing is. Denk hierbij ook aan:

- voordeel en de kracht van het SMP ten opzichte van andere werkwijzen en methodieken;
- wijze van tijdelijk mitigeren;
- planning en fasering;
- maatregelen tijdens uitvoering van werkzaamheden (voorkomen van doden en beperken van verstoring tot een minimum);
- de noodzaak van de activiteiten (en wijze waarop de noodzaak wordt vastgesteld).

Wettelijke belangen

Om ontheffing te kunnen verlenen voor een SMP gelden dezelfde juridische toetsingscriteria als bij een reguliere ontheffing. Dit houdt in dat de aanvraag gebaseerd moet zijn op een wettelijk belang en dat dit wettelijke belang voldoende onderbouwd dient te zijn met verifieerbare ondersteunende documentatie. De wettelijke belangen die aan de aanvraag ten grondslag kunnen liggen, verschillen afhankelijk van de artikelen 3.3, 3.8 en 3.10 van de Wnb. Dit betekent dat de wettelijke belangen verschillen voor verschillende

soorten, zoals vogelsoorten en Habitatrichtlijnsoorten, zoals vleermuizen en de rugstreeppad. Daarnaast zijn er in artikel 3.10 van de Wnb nog aanvullende wettelijke belangen opgenomen voor de nationaal beschermde soorten. In de meeste gevallen liggen aan de aanvraag meerdere wettelijke belangen ten grondslag.

Indien het wettelijk belang bescherming flora en fauna ten grondslag ligt aan de aanvraag, moet uit het SMP en de bijhorende gegevens duidelijk blijken dat de uitvoering van het SMP concrete ecologische voordelen oplevert, zoals de versterking of verbetering van het leefgebied van de soorten. Dit houdt in dat het SMP en de opgenomen maatregelen op lange termijn aantoonbare verbeteringen moeten opleveren ten opzichte van het leefgebied van de huidige situatie. Dit kan onder andere worden bereikt door het vergroten van de biodiversiteit, het versterken van netwerken, het oplossen van knelpunten en het kwalitatief verbeteren van leefgebieden. Deze verbeteringen kunnen zelfs van toepassing zijn op soorten die niet specifiek onder het SMP vallen, zoals bijvoorbeeld voor Rode lijst-soorten. In de ontheffingsaanvraag moet duidelijk en concreet beschreven worden waarom de betreffende soorten baat hebben bij het SMP, waarom dit van groot belang is en er moet een afweging worden gemaakt met betrekking tot de effecten die optreden voor de aangevraagde soorten. Hierbij zijn de grootschalige aanpak, mogelijke voorlichting vanuit de ontheffinghouder en een verplichting tot overcompensatie en natuurinclusief te bouwen/verbouwen, kansen die een SMP biedt ter verbetering. Het moet worden aangetoond dat de staat van instandhouding van de soorten na de uitvoering maatregelen daadwerkelijk zal verbeteren ten opzichte van de Ausgangssituatie. De monitoring die wordt uitgevoerd onder het SMP speelt hierbij een belangrijke rol.

Voorgaande sluit ook aan bij de ambitie en langetermijnvisie (zie ook Deel 1 uit deze richtlijn).

Waarborging van de Staat van Instandhouding (Svl)

Om ontheffing te kunnen verlenen mag de staat van instandhouding van de aangevraagde soorten niet verslechteren als gevolg van de uitvoering van het SMP. Volgens het wettelijk kader van de Wnb dient er op voorhand voldoende zekerheid te zijn dat de (lokale) Svl van de aanwezige beschermde soorten gegarandeerd kan worden. Voor veel soorten is de Svl op landelijk of provinciaal niveau (nog) niet definitief vastgesteld vanwege ontbrekende gegevens. In deze gevallen is het van belang om een goede, onderbouwde inschatting te kunnen maken van de lokale populatie en het gebruik van het betreffende gebied door de soort. Hierbij moeten in ieder geval de volgende vragen in het SMP beantwoord en onderbouwd worden:

- Wat is het huidige voorkomen en de verspreiding van de aangevraagde soorten (waar komt een soort wel en niet voor);
- Waar bevinden zich de (belangrijke) functies voor de desbetreffende populaties (de SFC's);
- Wat is de samenhang van het netwerk van de voorkomende soorten/populaties;
- Wat is de kwaliteit van de verschillende habitats, functionele leefomgeving, samenhang en potentie van het SMP-gebied voor de aangetroffen soorten;
- Wat zijn de risico's en de effecten van de geplande activiteiten op de Svl van de betreffende soorten, inclusief de onderbouwing hiervan.

Het waarborgen van de Svl van de aanwezige beschermde soorten moet concreet onderbouwd worden in het SMP of de ontheffingsaanvraag. Dit kan worden bereikt door de volgende vragen in de aanvraag te behandelen:

- Wat is het doel en de ambitie van het SMP voor de betreffende soorten op de lange termijn?
- Geeft het SMP voldoende inzicht in de te nemen stappen met betrekking tot mitigatie en compensatie met betrekking tot de gehele uitvoering?
- Welke op ecologische/wetenschappelijke grondslag gemotiveerde keuzen en werkwijzen liggen ten grondslag aan het plan van aanpak?
- Wordt uit het plan van aanpak duidelijk welke opties voor maatregelen mogelijk zijn en wanneer welke optie toegepast wordt (prioritering)?
- Is het duidelijk op welke wijze de uitvoering en (indien van toepassing) het onderhoud van de maatregelen is geborgd?

- Is uit het plan van aanpak duidelijk op te maken hoe de verschillende processen en verantwoordelijkheden tussen de diverse uitvoerende partijen verdeeld zijn gedurende de gehele periode van uitvoering?
- Zijn gedurende de termijn van de ontheffing de verschillende communicatielijnen duidelijk op basis van de voorgenomen plannen?
- Is het duidelijk wanneer, waarom en hoe actie wordt ondernomen m.b.t. het veranderen van het plan van aanpak, nieuwe maatregelen of extra maatregelen en wie hier verantwoordelijk voor is?
- Is er een plan van aanpak aanwezig waarin wordt beschreven hoe een plus gecreëerd wordt om aanwezige populaties en netwerken te versterken?
- Is de ambitie en het doel van het SMP gewaarborgd of aansluitend op bestaand of nieuw beleid van de gemeente, corporatie of op een andere wijze? Bijvoorbeeld een gemeentelijke visie als een structuurvisie.

Met betrekking tot de Svl dienen in ieder geval de volgende onderdelen in het SMP voldoende in kaart gebracht te zijn of ecologisch te worden gemotiveerd indien recente gegevens hierover ontbreken:

- Huidige voorkomen en verspreiding (waar komt de soort wel en niet voor);
- Waar komen welke functies van welke soort (soort-functie combinaties) voor en samenhang van het netwerk van de voorkomende soorten;
- Huidige Svl van de betreffende soorten in en in de nabije omgeving van het SMP-gebied;
- Huidige verspreiding van de Svl van de betreffende soorten in de regio/provincie⁷;
- De kwaliteit van de verschillende habitats, functionele leefomgeving, samenhang en potentie van het SMP-gebied voor de aangetroffen soorten (SFC's);
- Onderbouwing van de risico's en de effecten van de geplande activiteiten op de Svl van de betreffende soorten.

⁴ Hierbij kan gebruik gemaakt worden van landelijke trends en gegevens van onder andere BTO-birdfacts, EUNIS, SOVON broedvogelgegevens, telstations, RAVON en lokale natuurverenigingen.

Aan te leveren documenten gedurende een SMP

De toezichthoudende en handhavende organisatie voor Zuid-Holland, OZHZ, en de vergunningverlenende instantie voor Zuid-Holland, ODH, hebben gezamenlijk een overzicht opgesteld met de te volgen stappen en de documenten die moeten worden aangeleverd voordat projecten kunnen beginnen en werkzaamheden van start kunnen gaan. OZHZ heeft aangegeven dat zij op verschillende momenten gedurende elk deelproject de volgende documenten wil ontvangen. Zie [Afbeelding 4a](#) voor een overzicht van de acties en momenten ten opzichte van de projectplanning. Tevens hebben OZHZ en ODH een stappenplan met tijdsindicatie vastgesteld met betrekking tot het ongeschikt of natuurvrij maken van panden voor de start van werkzaamheden ([zie Afbeelding 4b](#)). Dit stappenplan dient te worden opgenomen in het ecologisch werkprotocol en het logboek dat bij de startmelding aangeleverd wordt bij OZHZ.

Het wordt aanbevolen om te werken met een digitaal meldsysteem waarin de planning en uitvoering door alle partijen wordt bijgehouden en waarin tevens de resultaten van onderzoeken en monitoring zichtbaar zijn. Door OZHZ als handhaver ook toegang te geven tot dit systeem, hebben zij tevens inzicht in de actuele stand van zaken met betrekking tot de uitvoering.

Meldingen bij OZHZ voorafgaand en tijdens de uitvoer van de werkzaamheden

Startmelding

- Overzicht van de aanwezige soorten, functies en verblijfplaatsen in en in de directe omgeving van de deelprojecten;
- Overzicht aanwezige beschikbare alternatief leefgebied (t.o.v. de aanwezige functies die door de geplande activiteit mogelijk aangetast kunnen worden);
- Overzicht bij welke projecten/werkzaamheden waar ecologische begeleiding wordt uitgevoerd en wanneer;
- Ecologisch werkprotocol;
- Overzicht van contactpersonen per deelproject;
- Totaaloverzicht van de planning en de planning per deelproject (rekening houdend met de uitvoering van werkzaamheden nabij hotspots);
- Een bijgehouden logboek.

Tussentijdse melding (bij deelprojecten van > 1 jaar)

- Doorsturen van het(deels) ingevulde logboek;
- Indien uitgevoerde maatregelen vanaf de buitenzijde niet (goed) zichtbaar zijn aanvullen met fotomateriaal van de reeds uitgevoerde (ecologische) maatregelen;
- Actualisatie van de gehele planning en de deelplanningen.

Melding van calamiteiten en incidenten

- Bij het onvoorziën aantreffen van beschermde soorten tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient hiervan melding te worden gemaakt. Dit geldt voor zowel soorten waarop de ontheffing ziet als andere beschermde soorten die onverhoopt worden aangetroffen;
- Indien werkzaamheden wezenlijk worden aangepast (i.c. leiden tot andere effecten dan beoordeeld) dan dient dit te worden gemeld;
- Ook aanpassingen aan voorgestelde maatregelen dienen te worden gemeld.

Eindmelding

- Volledig ingevuld logboek;
- Overzicht aanwezige beschikbare alternatieve verblijfplaatsen en functionele leefgebied in relatie tot verloren/aangetaste verblijfplaatsen en functioneel leefgebied;
- Indien uitgevoerde maatregelen vanaf de buitenzijde niet (goed) zichtbaar zijn:
 - aanvullend met fotomateriaal van uitgevoerde maatregelen;
- Inge vulde formulieren vleermuiskasten (<https://eloket.odh.nl/verblijfsvoorzieningen>).

Jaarlijkse voortgangsrapportage SMP aan de OZHZ

(In de voorschriften van de ontheffing wordt dit nader uitgewerkt).

- Verslaglegging uitgevoerde deelprojecten;
- Voortgang planning deelprojecten;
- Overzicht van alle aangetroffen verblijfplaatsen en functies;
- Verslag en overzicht uitgevoerde maatregelen in relatie tot de aangetaste aangetroffen verblijfplaatsen en functies;
- Verslag en inzicht in de gecreëerde plus in het kader van overdimensionering door het creëren van nieuwe of verbeteren van bestaande verblijfplaatsen en functioneel leefgebied;
- Monitoringsresultaten.

Logboek

- Uitgevoerde acties met data en specificaties;
- Fotomateriaal van uitgevoerde maatregelen;
- Het logboek is (net als het ecologisch werkprotocol) altijd op locatie aanwezig.

Acties	Momenten
Tweemaal per jaar: aanleveren planning projecten bij OZHZ, inclusief overzicht locaties met beschermde soorten of hoge potentie en bij welke projecten ecologische begeleiding wordt uitgeoefend	Vóór 1 december: planning ingrepen eerste en tweede kwartaal van het jaar Vóór 1 juni: planning ingrepen derde en vierde kwartaal van het jaar
Startmelding werkzaamheden bij OZHZ	Minimaal 5 dagen voor start werkzaamheden
Tussentijdse melding OZHZ, indien werkzaamheden langer dan 1 jaar duren	Halverwege uitvoer werkzaamheden
Eindmelding bij OZHZ	Minimaal 5 dagen voor einde werkzaamheden
Voortgangsrapport SMP incl. monitoring	Jaarlijkse wordt een voortgangsrapportage betreffende het SMP aan OZHZ verzonden
Kennisuitwisseling SMP's Zuid-Holland ontheffingshouders, ODH en OZHZ	Jaarlijkse terugkomdag SMP's Zuid-Holland

Afbeelding 4a: Overzicht acties en momenten voor ontheffinghouder voor start van projecten (opgesteld in overleg met OZHZ).

Acties	Momenten
Stap 1: controle aanwezige beschermde soorten	Bij aantreffen beschermde soorten vogel- of habitatrichtlijn: overleg met projectecoloog nodig
Stap 2: startmelding bij OZHZ	Minimaal 5 werkdagen voor start werkzaamheden
Stap 3: ongeschikt/natuurvrij maken conform ecologisch werkprotocol	Bij afwezigheid beschermde soorten onder de Wnb
Stap 4: controle aanwezigheid beschermde soorten	5 werkdagen na stap 2
Stap 5: start werkzaamheden	Minimaal 5 werkdagen na stap 3

Afbeelding 4b: Te nemen stappen voor uitvoer werkzaamheden ten aanzien van ecologische controles en ongeschikt dan wel natuurvrij maken. Het tijdstip van controle op aanwezigheid van beschermde soorten is afhankelijk van de planning en specifieke omstandigheden van het deelproject, soort en functie, maar nooit binnen vijf werkdagen na het ongeschikt maken van de locatie.

Deel 1

Het Soortenmanagementplan

Check	Onderwerp en onderdelen	Toelichting
	Ambitie en langetermijnvisie	
	Meerwaarde en kracht van het SMP	
	Langetermijnvisie van het SMP	
	Beschrijving doel van het SMP	
	ambitieniveau per soort(groep)	
	ambitieniveau versterken natuurwaarden en biodiversiteit	
	ambitieniveau natuurinclusief bouwen	
	Mitigatie- en compensatieplan	
	Mitigatie en compensatieplan	
	randvoorwaarden waar de maatregelen aan voldoen per soort en functie	
	benoeming van de mogelijke maatregelen voor mitigatie en compensatie	
	prioritering van de keuzemogelijkheden van maatregelen	
	geografische spreiding en van maatregelen	
	zorgdragen voor voldoende variatie in de maatregelen per soort en functie	
	inzet van experimentele en effectief bewezen maatregelen	
	verhouding en plaatsing van maatregelen ten opzichte van aanwezige SFC's	
	overcompensatie en verbetering leefgebied	
	beheer van leefgebied	
	Opzet van een ecologisch werkprotocol	
	beschrijving wijze van voorkomen van overtreden van verbodsbepalingen	
	Logboek	
	Monitoring	
	Monitoringsplan Svl en populatie ontwikkeling	
	beschrijving onderzoeksmethodiek	
	indicatoren waarmee Svl bepaald wordt	
	Monitoring van belangrijke en kwetsbare SFC's	
	Effectiviteit van het mitigatie en compensatieplan en maatregelen	
	Processen en administratie	
	Welke middelen worden ingezet voor de administratie	
	Vastleggen van verantwoordelijkheden	
	Bijhouden van uitgevoerde maatregelen en geplande werkzaamheden	
	Bijhouden van plannings	
	Draaiboeken met te nemen acties en stappen en communicatielijnen	

Deel 2

Basisonderzoek

Check	Onderwerp en onderdelen	Toelichting
	Gebiedsgerichte quickscan (verkennd onderzoek)	
	Onderzoeksgebied (indeling deelgebieden)	
	beschrijving aanwezige landschapstype/habitatype binnen onderzoeksgebieden	
	Potentie inschatting of verkennd onderzoek	
	beschrijving van de literatuurstudie	
	uitwerking verkennd veldonderzoek of quickscan	
	Gebiedsbreed soortgericht onderzoek	
	Soortgericht veldonderzoek	
	beschrijving en onderbouwing onderzoeksmethodiek	
	beschrijving en onderbouwing onderzoeksinspanning	
	beschrijving deskundigheid van de onderzoekers	
	beschrijving van het resultaat (SFC's)	
	geografisch inzicht in de resultaten van het onderzoek	
	Effectanalyse en (lokale) Svl	
	Wat is de rol en het belang van het SMP-gebied voor aanwezige soorten	
	Overzicht meest kwetsbare gebieden en SFC's, gekoppeld aan de geplande activiteiten	
	Beschrijving van de negatieve effecten per soort, functie (SFC's) en activiteit	
	Beschrijving hoe de mogelijke effecten zich verhouden tot de lokale Svl	
	Knelpuntenanalyse	
	Cumulatieve effecten die spelen in het SMP-gebied	

Deel 3

De ontheffingsaanvraag

Check	Onderwerp en onderdelen	Toelichting
	Verbodsbepalingen	
	Overzicht soorten en functies waar ontheffing voor wordt aangevraagd	
	Overzicht verbodsbepalingen waar ontheffing voor wordt aangevraagd	
	Voor welke termijn wordt ontheffing aangevraagd	
	Geen andere bevredigende oplossing	
	Alternatievenafweging m.b.t. geen andere bevredigende oplossing	
	Wettelijke belangen	
	Voeg een onderbouwing voor het wettelijk belang toe	
	achterliggende documenten waaruit dit belang duidelijk blijkt	
	Waarborging van de staat van instandhouding (Svl)	
	Gebruikers en actoren van de ontheffing	
	beschrijving verantwoordelijkheden en plichten	
	Beschrijving/inzicht in het gebied waar ontheffing voor wordt aangevraagd	
	Beschrijving van de activiteiten en ingrepen waar ontheffing voor wordt aangevraagd	
	Beschrijving huidige voorkomen en verspreiding aanwezige soorten	
	huidige Svl van soorten in en om SMP-gebied	
	overzicht (belangrijke) functies en SFC's	
	samenhang van het netwerk van voorkomende soorten	
	beschrijving kwaliteit leefgebied	
	Doel en ambitie SMP op lange termijn	
	beschrijving potentie SMP-gebied	
	beschrijving risico's en effecten geplande activiteiten	
	Mitigerende en compenserende maatregelen	
	ecologisch(e) werkprotocol(len)	
	beschrijving natuurvrij maken bebouwing/groen	
	beschrijving kwetsbare periode(n) betreffende soorten	
	beschrijving werkplanning en omgang belangrijke functies	
	realisatie tijdelijke en permanente voorzieningen	
	beschrijving versterking populaties en netwerken (ecologische plus)	

Begrippenlijst

Begrip in SMP	Definitie in relatie tot SMP stedelijk gebied Zuid-Holland
Administratie	Het verkrijgen, vastleggen, verwerken en verstrekken van informatie ten behoeve van de voortgang werkzaamheden en beheren conform het SMP
Alternatievenafweging	Een andere beweegreden dat afwijkt van wat gebruikelijk is, maar daar niet voor onder doet.
Anekdotische ervaringen	Een bewijs dat gebaseerd is uit onderzoek, waar nog geen wetenschappelijk methode voor is ontwikkeld.
Basisonderzoek	Het onderzoek waar een SMP op gebaseerd is. Het basisonderzoek is het uitgangspunt voor het verdere proces, werkwijze, bepalen methodiek en maatregelenpakket.
Belangrijke en kwetsbare functies en verblijfplaatsen	Kraamverblijfplaatsen, winterverblijfplaatsen van > 10 vleermuizen, massawinterverblijfplaatsen, vliegroutes, essentiële foerageergebieden en clusters van meerdere paarverblijfplaatsen (hotspots). Verblijfplaatsen en leefgebied van kwetsbare en bijzondere vleermuissoorten als laatvlieger, meervleermuis, gewone grootovleermuis, kleine dwergvleermuis en tweekleurige vleermuis.
Bewezen effectieve maatregel	Een maatregel is bewezen effectief als uit gedegen onderzoek en wetenschappelijke informatie blijkt dat de maatregel in gebruik wordt genomen door de soort voor de betreffende functie. Bij alternatieve verblijfplaatsvoorzieningen dient te zijn bewezen dat hierbij geen negatief effect op het voortplantingssucces optreedt
Cumulatieve effecten	Effecten van verschillende vormen van invloeden tezamen, waarbij de gevolgen van de vormen afzonderlijk niet ernstig behoeven te zijn, maar van de verschillende vormen tezamen mogelijk wel tot gevolg hebben dat soorten lokaal onder druk komen te staan.
Compensatie- en mitigatieplan	Plan waarin de compenserende en mitigerende maatregelen staan van een SMP. Dit kan een onderdeel (hoofdstuk) van een SMP zijn of een los document. In dit plan worden keuzemodellen van maatregelen opgenomen incl. prioritering van maatregelen. Op basis van het compensatie en mitigatieplan kan een ecologisch werkprotocol opgesteld worden.
Doel	Met zorgvuldige, verifieerbare en systematische onderzoeksactiviteit de gewenste situatie bereiken.
Ecologische onderbouwing	Een onderbouwing op basis van wetenschappelijke literatuur, aantoonbare ervaringen of kennis uit geaccepteerde en actuele Kennisdocumenten (BIJ12) of vleermuisprotocollen (NGB)
Ecologisch werkprotocol	Een praktisch uitvoeringsdocument waarin de maatregelen, waaraan conform de (verleende) ontheffing Wet natuurbescherming moet worden voldaan, staan. In het ecologisch werkprotocol staat de praktische uitvoering van deze maatregelen beschreven en toegelicht. Een ecologisch werkprotocol is altijd op locatie aanwezig.

Ervaren ecooloog/deskundige	Een ecologisch deskundige is iemand die ecologisch advies geeft of werkzaamheden begeleidt op het gebied van leefgebieden en/of (beschermde) soorten. Hij of zij heeft schriftelijk aantoonbare ervaring en specifieke ecologische kennis, voortkomend uit een afgeronde mbo-, hbo- of universitaire opleiding, met als zwaartepunt Nederlandse ecologie. De ecologisch deskundige heeft voldoende kennis en jarenlange ervaring om ecologisch onderzoek uit te kunnen voeren en advies te kunnen geven. Hij of zij: • (her)kent de functionaliteit van leefgebieden van (beschermde) soorten; • heeft kennis van de algemeen erkende onderzoeks- en monitoringsmethoden; • kan resultaten onderbouwd rapporteren en ecologische werkprotocollen uitwerken; • kan ontheffing aanvragen opstellen of daarbij ondersteunen; • kan anticiperen op en heeft voortschrijdend inzicht in het uitvoeren van ecologisch werk in de praktijk (inclusief vrijstellingen en gedragscodes); • kan specifieke ecologische maatregelen toepassen en begeleiden; • zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de soortenbescherming en is werkzaam bij Nederlandse natuurorganisaties, (semi)overheidsinstanties en/of een ecologisch adviesbureau dat bij voorkeur is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus.
Expert judgment	Onderbouwde inschatting van één of meerdere deskundige(n) op grond van opleidingen, kennis en ervaring.
Functionele leefomgeving	Een voldoende robuust gebied met de minimale kenmerken, variatie en omstandigheden die noodzakelijk zijn voor het duurzaam functioneren en behoud van de betreffende populatie.
Gebiedsdekkende quickscan	Een verkennend onderzoek bestaande uit literatuurstudie, veldbezoeken en gebiedsanalyse. Een gebiedsdekkende quickscan heeft als doel de (potentieel) belangrijke structuren en leefgebieden van verschillende (beschermde) soorten afzonderlijk in kaart te brengen.
Gemachtigde	Persoon of (ecologisch) bureau dat namens de ontheffinghouder de ontheffingaanvraag indient
Hotspots	Op het moment dat in een buurt of straat een grote dichtheid (hotspot) aan bijvoorbeeld paarverblijfplaatsen of baltende individuen van vleermuizen aanwezig zijn, dient deze buurt of straat aangemerkt te worden als belangrijke functie. Belang van een gebied is tevens afhankelijk van totale lokale populatie-omvang, omgeving en verspreiding van de lokale populatie. Hetzelfde geldt voor straten of buurten met meer dan tien nesten van de huismus of de gierzwaluw.
Indicatoren	Een maatstaf om de monitoring te kunnen bepalen/aan te tonen
Kwetsbare en bijzondere vleermuissoorten	Kwetsbare en bijzondere vleermuissoorten betreffen soorten: • waar tot op heden geen bewezen effectieve maatregelen voor bekend zijn; • die vanwege hun leefwijze moeilijk waarneembaar zijn en aldus minder worden waargenomen en/of; • waarbij wetenschappelijke kennis over verspreiding, leefwijze en aantalsontwikkeling (trends) goeddeels tekort schiet en/of; • waarbij de bestaande onderzoeksprotocollen in de praktijk nog onvoldoende uitsluitsel geven om de aan- of afwezigheid van de soort te kunnen vaststellen; • die specifieke eisen stellen aan hun leefomgeving. In Zuid-Holland betreffen dit onder andere beschermde soorten zoals de laatvlieger, meervleermuis, watervleermuis, baardvleermuis, kleine dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis en de gewone grootvleermuis.

Logboek	In het logboek worden alle uitgevoerde acties welke (mogelijk) een effect hebben op aanwezige soorten bijgehouden. Per project dient een logboek op locatie aanwezig te zijn en in het kader van SMP's dient een overkoepelend logboek meegezonden te worden bij onder andere het verzenden van de monitoringsrapportages.
Massawinterverblijfplaats	Overwinteringslocatie van een groep vleermuizen, waarbij in de nazomerzwermp periode (1 augustus tot en met 10 september) zwerpende gewone dwergvleermuizen worden waargenomen. Hiermee kan niet worden uitgesloten dat er een groep gewone dwergvleermuizen potentieel gebruik maken van de locatie als massawinterverblijfplaats. In deze context wordt met potentieel bedoeld: op het moment dat het aantal zwerpende gewone dwergvleermuizen moeilijk te tellen is of als het exacte aantal vleermuizen in een winterverblijfplaats onzeker is, dan moet deze gerekend worden als massawinterverblijfplaats.
Monitoring	Een onderzoek dat periodiek en conform de zelfde werkwijze wordt uitgevoerd om verandering te meten.
Netwerken	Zeer verschillende functionele deelleefgebieden in het landschap die vleermuizen gedurende het jaar gebruiken om te foerageren, vliegen en te verblijven.
ODH	Omgevingsdienst Haaglanden
OZHZ	Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid
Overdimensionering	Het treffen van een veiligheidsmarge door een ruimere opzet aan maatregelen te treffen zodat er geen risico bestaat dat een verblijfplaats door de voorgenomen werkzaamheden wordt aangetast.
Ontheffinggebruiker	Persoon of bedrijf dat gebruik maakt van de SMP-ontheffing, bijvoorbeeld een particulier die gebruik maakt van de SMP-ontheffing van de gemeente.
Ontheffinghouder	De hoofdbetrokkene of initiatiefnemer
Populatie	Een groep van dezelfde soort in een ruimtelijk begrensde eenheid (habitat/ leefgebied) die zich potentieel onderling kunnen voortplanten.
SMP	Soortenmanagementplan. Een instrument dat dient als ecologische onderbouwing bij een te verlenen gebiedsgerichte/generieke ontheffing in het kader van de Wnb. SMP's zijn een voorwaarde voor het aanvragen van een gebiedsgerichte en/of een generieke ontheffing. Het SMP is in beginsel gebaseerd op uitgebreid veldonderzoek naar het voorkomen van beschermde soorten en de functies van het plangebied. In het SMP zijn vervolgens robuuste voorwaarden en maatregelen opgenomen waarmee de staat van instandhouding van beschermde soorten wordt geborgd tijdens de uitvoering van de betreffende activiteiten gedurende een lagere periode.
Soortgericht veldonderzoek	Nader onderzoek specifiek gericht op het aantonen van aanwezigheid van soorten, het gebruik van een gebied door de betreffende soorten (aanwezige functies en netwerken) en het belang van structuren, kenmerken en objecten door de betreffende soort.
Staat van Instandhouding	Het effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort op het grondgebied, bedoeld in artikel 2 van de Habitatrichtlijn (Art. 1.1 van de Wnb).
Transecten	Een strook grond langs welke ecologische metingen (van het aantal vleermuizen) zijn gemaakt met regelmatige tussenpozen.
Verouderde data	Maximaal 3 tot 5 jaar, afhankelijk van de soort en de dynamiek binnen het gebied.

⁸Gebaseerd op omschrijving massawinterverblijfplaats uit het Kennisdocument gewone dwergvleermuis 2017 (BIJ12).

omgevingsdienst
Haaglanden

Zuid-Hollandplein 1
2596 AW Den Haag

omgevingsdiensthaaglanden.nl

